

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Tukihenkilön käsikirja Desiker-Aurinkomäki Oy:ssä

Lindgren, Jarmo

2012 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Tukihenkilön käsikirja Desiker-Aurinkomäki Oy:ssä

Jarmo Lindgren
Sosiaalialan ko
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2012

Jarmo Lindgren

Tukihenkilön käsikirja Desiker-Aurinkomäki Oy:ssä

Vuosi 2012

Sivumäärä 74

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää sitä, millaista on tukihenkilötoiminta yrityksessä, jossa työskentelen. Yritys tuottaa erilaisia lastensuojelupalveluja yksityisellä sektorilla. Toteutin opinnäytetyöni työpaikallani, koska siellä ei ollut aiemmin määritelty tukihenkilön toimenkuvaa. Yrityksen hoitotyön käsikirjassa on tukihenkilön toiminnan suuntaviivat selkeästi, mutta tukihenkilön toimintaa tukevaa materiaalia ei ole vielä.

Tutkimuksessa kartoitettiin, miten tukihenkilöiden tulisi toimia tehtävässään, miten tukihenkilötoimintaa tulisi kehittää tukihenkilöiden mielestä ja mitä taitoja ja menetelmiä tukihenkilöiden tulisi käyttää toiminnassaan. Tukihenkilöiden menetelminä olivat kuuntelu, keskustelu ja toiminnallinen työtapa. On tärkeätä, että tukihenkilö käyttäisi näitä kaikkia menetelmiä. Menetelmistä on muun muassa se hyöty, että nuoren motivaatio tekemiseen ja harrastamiseen kasvaa, kun oma tekeminen ja keksiminen muuttuvat tärkeiksi ja arvostetuiksi.

Tutkimus on laadullinen tutkimus, ja aineiston olen kerännyt haastattelemalla työntekijöitä. Tutkimuksessa haastateltiin sekä tukihenkilöinä toimivia että niitä työntekijöitä, jotka eivät tällä hetkellä toimi tukihenkilönä. Tutkimus pohjaa heidän omiin kokemuksiinsa heidän työskennellessään nuorten parissa. Etsin aineistosta samankaltaisuudet sekä erilaisuudet, joiden avulla kokosin niistä kokonaisuuden. Tämän kautta oli tarkoitus luoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa uutta tietoa. Pyrin aineistoa tiivistämällä siihen, että en kadottaisi sen sisältämää informaatiota. Tätä kautta sain aineistosta selkeää ja mielekästä.

Aineistosta tuli ilmi erilaisia näkemyksiä, joiden avulla olisi helpompi auttaa nuoria eri menetelmien avulla. Menetelmiä ei ole käytetty nuorten hyvinvoinnin lisäämiseksi työntekijöiden toivomalla tavalla. Nuoren kanssa ei ole päästy käymään niin usein keskusteluja kuin on toivottu eikä eri menetelmiä ole käytetty. Työntekijät toimivat hyvin haasteellisilla alueilla, joissa on välillä tehtävä nopeita päätöksiä. Kentästä tekee laajan jokaisen nuoren yksilöllisyys. Tukihenkilöt kokevat tarvitsevansa lisää tietoa ja taitoa, jotta pystyisivät toimimaan paremmin nuorten kanssa. Tällöin he tietävät, mitä tukityöltä odotetaan ja mitkä ovat heidän mahdollisuutensa toimia tukihenkilöinä.

Tukihenkilötyö on kuntouttavaa ja pitkäjänteistä, mikä tuo työhön lisää haastavuutta. Haastatteluissa tuli hyvin ilmi, mitä tulisi kehittää työpaikan tukihenkilötoiminnassa. Heidän mielestään tukihenkilötoimintaa ei tueta riittävästi, eikä voimavaroja suunnata nuorten tukihenkilötoimintaan tarpeeksi. Nuorta ei oteta tarpeeksi yksilönä huomioon ja heidän erikoistarpeensa katoavat muun työn sekaan. Työntekijät toivoivat lisää aikaa tukihenkilötoimintaan, jonka avulla he pystyisivät tukemaan ja motivoimaan nuorta vahvemmin. Kaikki haastatellut olivat hyvin motivoituneita toimimaan tukihenkilöinä ja toivoivat saavansa lisää aikaa ja perehdytystä kyseiseen toimintaan. Tukihenkilötoimintaa ei saisi kokea rasitteena, vaan yhtenä työn osana, jolle tulisi antaa lisää aikaa ja resursseja. Tämän ansiosta nuori kokisi tukihenkilön läheiseksi ja luotettavaksi. Nuorten motivaatio lisääntyisi eri osa-alueita kohtaan, kuten rahankäyttöön ja harrastuksiin. Hyvin tehty tukityö antaa tukea ja tunnustusta nuorelle ja on arvokasta työtä nuoren tulevaisuudelle.

Asiasanat: tukihenkilö, tukihenkilönä aloittaminen, tukihenkilön yhteydenpito ja tukihenkilötoiminta, auttaminen, menetelmät, tukeminen

Jarmo Lindgren

Support person manual in Desiker-Aurinkomäki

Year	2012	Pages	74
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to find out what kind of support person activity there was in Desiker-Aurinkomäki Ltd. The company produces a variety of child welfare services in the private sector. I carried out my study at my workplace, since no support person job description had been made there before. There were guidelines in the Manual of nursing but there was no supporting material.

The study explored how support persons should act and develop support persons' activities and what skills and methods they should use. The methods used by support persons include listening, discussion and functional approach. It is important that the support person uses all of these methods. The advantages of these methods are that a young persons' motivation for making and exercise grows, when he considers his work and innovations important.

The research was qualitative. The data was collected by interviewing colleagues, who were either support persons or employees who did not work as support persons at the time of the study. The research was based on their own experiences of working with young people. I was looking for similarities as well as differences from the material, which helped me to compile an overall picture of the problem. The purpose was to get a clear picture of the data and produce new information. I tried to compress the material without losing information. This way I got the material sensible.

The material revealed different opinions, which makes easier to help young people with different methods. The methods have not been used to increase the welfare of young persons in the manner the workers wanted. There have not been as many conversations with the young persons as the workers have wanted and the different methods have not been used. Workers operate in very challenging areas where they have to make quick decisions. It makes the field wide because each young individuality. Support persons feel that they need more knowledge and skills to be able to work better with young people. Then they know what to expect from support persons and what their potential to act as support persons are.

Working as a support person is rehabilitating and it takes time, which means more challenges. The interviews revealed very well what should be developed in support person's work. The Employees feel that there is not enough support for support persons? Operation and the resources are not allocated enough for young people. Young people are not sufficiently taken into account as individuals and their special needs will be lost among the rest of the work. The employees hoped more time for the support person activity, in order to be able to support and motivate young persons. All the interviewees were motivated to work as support persons and hoped to get more time and orientation for the action. Support person activity should not regard as a burden. It should been given more time and resources. Through this young person would experience a support person familiar and trustworthy. Young person's motivation increases towards different areas, like spending and hobbies. Proper support work gives support and recognition for the young person and is valuable work for the future.

Keywords: support person, starting as a support person, contacts with support person, support person activity, assistance, methods, support

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Mikä on tukihenkilö?.....	8
3	Nuoren sijoittaminen kodin ulkopuolelle	10
	3.1 Syitä nuoren sijoittamiseen	12
	3.2 Päihteet, aggressiivisuus ja mielenterveysongelmat	13
4	Auttaminen ja ymmärtäminen tukihenkilötoiminnassa	14
5	Sosiaalialan työmenetelmät ja tavat	15
6	Laadullinen tutkimus	16
7	Aineiston analysointi	17
8	Tulokset.....	18
	8.1 Ohjeistus käsikirjan jalkautukseen.....	24
	8.2 Perekäytys.....	25
	8.3 Lomakkeiden käyttö	26
9	Johtopäätökset ja pohdinta	30
	Lähteet	33
	Liitteet.....	35

1 Johdanto

Lastensuojelulla on Suomessa pitkät perinteet. Jo 1500 - 1600-lukujen vaihteessa kerjuu tehtiin rangaistavaksi, jollei kuulunut köyhäinavun piiriin, kuten tuohon aikaan turvattomat lapset kuuluivat. Lastensuojelu on kehittynyt nykypäivään pitkän ajan saatossa. Suomen ensimmäinen lastenkoti perustettiin Brändön rusthollin maille Helsingin lähelle. Tuohon aikaan ihmiset kuolivat nykyistä nuorempana, jolloin orvoksi jääminen oli yleistä. Tuohon aikaan lasten asemaa ei nähty mitenkään erikoisena, vaan lapsuuden ja aikuisuuden rajat olivat epäselvät. Lapset joutuivat raskaaseen ruumiilliseen työhön jo pienenä. Tuolloin ajateltiin, ettei ollut tarvetta säätää lakeja lasten huollosta, koska nykyistä laajempi perhe ja naapurit tarjosivat turvaa orvoiksi jääneille lapsille.

Vuonna 1625 perustettiin ensimmäinen kuritus- ja lapsihuone. Ensimmäiset lapset laitettiin sinne 1637. Tällä tavoiteltiin parempaa kaupunkikuvaa. Valtiopäivillä 1755-56 hyväksyttiin mietintö ”köyhien lasten ylläpidosta ja kasvatuksesta”. Etusijalle asetettiin lastenkotien perustaminen suurimpiin varuskunta-kaupunkeihin ja laivastotukikohtiin. Lastenkotien avulla pyrittiin saamaan parempaa ainesta armeijalle. (Pulma & Turpeinen 1987, 13-25.)

Lastensuojelussa tukihenkilötoimintaa on alettu ajatella vasta viime vuosikymmenten aikana. 1.1.1982 astui voimaan laki, jota laadittaessa ideologiana oli lapsen etu. Laissa katsottiin lasten tarvitsevan suojelua yhteiskunnassa, jossa ei ollut aiemmin huolehdittu lasten eduista riittävästi. Lasta kuunnellaan ja kysytään hänen mielipidettään tehtäessä hänen elämäänsä kohdistuvia päätöksiä. Tällöin myös ruumiillinen kuritus kiellettiin. (Pulma & Turpeinen 1987, 234-248.) Lastensuojelussa tukihenkilötoiminta perinteisesti yhdistetään avohuoltoon, jossa nuorelle tai perheelle annetaan tukea heidän omassa elinympäristössään. Tällöin heitä ohjataan, neuvotaan ja heille osoitetaan tukiperhe tai tukihenkilö. Tässä työssä tukihenkilöllä tarkoitetaan nuorelle nimettyä ohjaajaa, joka toimii läheisesti nuoren rinnalla. Tukihenkilö toimii koko sijoitusprosessin ajan auttaen nuorta kaikissa elämäntilanteissa. Nuoren kanssa työskentely on suoraa työskentelyä hänen kanssaan. Tällöin nuori huomioidaan aktiivisena ja omana persoonanaan. Häntä tuetaan vahvassa vuorovaikutuksessa, jossa nuori on tasavertainen toimija. Tällöin nuorella on lupa tehdä päätöksiä ja olla omaehtoisesti mukana.

Lähdin tutkimaan, miten tulisi toimia ryhdyttäessä tukihenkilöksi nuorelle, joka on saapunut juuri nuorisokotiin. Aihe on tärkeä, koska nuorisokoti, jonne teen opinnäytetyöni, ei ole vielä määritelty tarkasti tukihenkilön toimenkuvaa. Tukihenkilön toiminta on määritelty yrityksen hoitotyön käsikirjassa, mutta varsinaista toimintamallia ei ole vielä kehitetty. Aihe on lähtenyt työpaikkani tarpeista. Tukihenkilön tulee toimenkuvansa mukaisesti tukea tukihenkilön ja nuoren välistä vuorovaikutusta ja dialogia.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia tukihenkilötoiminnassa ja tukihenkilöinä toimivien kokemuksia ja näkemyksiä. Tukihenkilötoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, ja tukihenkilöksi halukkaat työntekijät saavat siihen perehdytyskoulutuksen. Koulutuksen sisältöä ei ollut vielä tarkkaan mietitty ja tämän opinnäytetyön tavoite on selkeyttää yrityksessä tukihenkilötoimintaa. Käsikirjan avulla pyritään saamaan toiminnan eri osa-alueet näkyviksi. Tätä kautta pyritään hahmottaa työkäytäntöjä sekä resurssien käyttöä ja selkeyttää yhteistyötä eri yksiköiden välillä. Käsikirja auttaa myös tunnistamaan kehittämistarpeita.

Tutkimuksen tavoitteena oli saada vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

- Mikä on tukihenkilö?
- Miten tukihenkilö pystyy tukemaan lapsen hyvinvointia?
- Minkälaisia menetelmiä tulisi käyttää toimiessaan tukihenkilönä?

Tavoitteena oli myös selvittää, onko haastateltavilla erilaisia voimavaroja, joita ei ole vielä osattu hyödyntää tukihenkilötoiminnassa.

Opinnäytetyön tuli olla pohjana, kun kasvatetaan ns. ”työkalupakkia”, josta tukihenkilö voi ottaa eri tilanteisiin sopivia menetelmiä ja jota täydennettäisiin tulevaisuudessa. Aihe tuli rajata tiukasti, koska haluan tarkasti miettiä, mitä haluan tietää ja mitä haluan osoittaa keräämälläni aineistolla. Olin päättänyt aloittaa aineiston keräämisen vasta, kun olen pohtinut rajauksen tarkasti.

Aiheen rajauksessa otin huomioon nuorten ongelmat ja syyt yrityksessä. Vaikka laitokseemme tulee nuoria eri yhteiskuntaluokista ja olosuhteista, heillä on monia samantyyppisiä ongelmia. Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on vaikuttaa nuoreen myönteisesti edistäen hänen kehitystään ja kasvuaan sekä ehkäistä mahdollisia tulevia ongelmia.

Tukihenkilön tulee miettiä henkilökohtaiseen prosessiin omia lähtökohtiaan, vahvuuksia ja osaamistaan sekä mahdollisia sudenkuoppia. Suurin haaste on saada tukisuhde toimimaan halutulla tavalla. Pahimmillaan tukihenkilön työ voi olla täysin jäsentymätöntä. Tällä hetkellä tukihenkilön työ on ollut mahdollista luoda tekijänsä näköiseksi. Myöskään tähän asti ei ole luotu lainkaan mallia tai rutiineja, joiden mukaan tukihenkilön tulisi toimia.

Yrityksellä tulisi olla mahdollisuus vastata kulloiseenkin ajankohtaisena olevaan ilmiöön ja tarpeeseen. 1.1.2012 muuttui lastensuojelulaki. Siinä muokattiin esimerkiksi ilmoitusvelvollisuutta sekä velvoitettiin kuntia järjestämään ensisijaisesti perhehoitoa huostaan otetuille. Laissa tehdyt muutokset muokkasivat yrityksen toimintaa. Lain mukaan nuoret, jotka tulevat Desiker-Aurinkomäkeen, ovat yhä enemmän moniongelmaisia ja iältään vanhempia. Iso osa heistä on päässyt jo murrosikänsä 15-vuotiaiksi tai vanhemmiksi. Heitä on todella vaikea saada

sijoitettua perheisiin, koska perheillä ei ole edellytyksiä pitää heistä huolta. Nuoria pyritään auttamaan varsinkin tukemalla heidän koulunkäyntiään, ja yhteistyö eri koulujen välillä toimii hyvin. Tämä antaa hyvän pohjan nuorten tulevaisuudelle, koska heitä tuetaan läksyissä ja muussa opiskelussa. Nuorisokoti tarjoaa myös jälkihuoltopalveluja itsenäistyville nuorille. Nämä palvelut suunnitellaan yksilöllisesti nuorelle tarpeiden mukaan.

2 Mikä on tukihenkilö?

Tässä työssä tukihenkilö on nuorelle osoitettu ja nimetty ohjaaja, joka toimii läheisesti nuoren kanssa. Tukihenkilön tulee arvostaa nuorta olemalla kiinnostunut kaikesta, mistä nuori haluaa keskustella. Jotkut nuorista ovat kokeneet niin paljon, etteivät pysty puhumaan vaikeimmista asioista. Tähän voi kulua kuukausia tai vuosia. Nuori puhuu silloin, kun on siihen valmis. Tällöin tukihenkilön on oltava valmis antamaan tunnustusta nuorelle. Tukihenkilö sitoutuu olemaan luotettava ja turvallinen aikuinen koko tukihenkilöprosessin aikana. Tukihenkilönä toimiminen on haasteellista ja luovaa toimintaa. Siinä on uskallettava laittaa itsensä peliin. Ei ole yhtä ainoa tapaa toimia tukihenkilönä. Tukihenkilön omat elämäkokemukset, tiedot ja taidot mahdollistavat lapsen tukemisen. (Korhonen 2005, 10.)

Tukihenkilötoiminnassa tuettava ja tukihenkilö tapaavat nuoren omassa elinympäristössä. Aikaa voidaan viettää harrastuksen parissa, käymällä kahvilla tai elokuvissa. Tukihenkilö tukee nuorta hänen tavallisissa arjen asioissaan. Tukihenkilöllä on hyvä olla kyky ymmärtää nuoren elämän ja toiminnan merkityksellisyys ja mielekkyys. Hänen tulee myös vahvistaa nuoren itsetuntoa ja luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Nuoren itsenäisyys, itsemäärääminen ja toimintamahdollisuuksien lisääminen auttavat nuorta selviytymään myöhemmin elämässään. Nuoren on annettava saada oma äänensä kuuluviin ja saada aikaan haluttuja muutoksia.

Tukihenkilö toimii nuoren henkilökohtaisena vahvistajana. Mitä positiivisemmän kuvan tukihenkilö luo nuorelle hänestä itsestään, sitä paremmin nuori pystyy jäsentämään elämäänsä. Vahvistaminen tukee nuorta ja hänen omia vaikutusmahdollisuuksiaan. Hyvin tehty tukityö tukee nuoren luottamusta tukihenkilöönsä sekä muihin aikuisiin.

Nuorisokotien tarpeet tukihenkilöiden toiminnassa ovat haastavia. Lapset ja nuoret ovat suurlta osin moniongelmaisia ja tarvitsevat apua monelta eri taholta. Tämä tekee tukihenkilöiden toiminnan hyvin haasteelliseksi. Tukihenkilöllä tulee olla selkeät valmiudet toimia lapsen ja nuoren hyväksi. Tukihenkilö on tasapainoinen ja turvallinen aikuinen, jolla on halu tukea, vahvistaa ja kannustaa lasta tai nuorta haastavissa elämäntilanteissa. Hän sitoutuu antamaan aikaa ja olemaan aidosti läsnä. Tukihenkilö kunnioittaa erilaisuutta ja on hyvä kuuntelija ja keskustelija, oman alansa ammattilainen.

Ensiksikin tukihenkilöllä tulee olla vilpitön kiinnostus ja halu tukea lasta. Myös omien elämäntilanteiden ja ihmissuhteiden tulee olla kunnossa. Muita olennaisia asioita ovat halu sitoutua, hyvät yhteistyötaidot sekä omien rajojen tunteminen. (Korhonen 2005, 18.) Paras auttaja voisi olla joustava tukija, jota tuetaan suojelemaan omaa jaksamistaan ja persoonaansa (Lahtinen 2004, 49).

Tukihenkilön tulee toimia tehtävässään omana itsenään. Tukemisen sisältöä voi selkeyttää mielessään tarkastelemalla tukihenkilötoimintaa erilaisten roolien kautta. Roolien kautta voi saada erilaista tukemisen sisältöä nuorelle. Nuori tarvitsee vähintään yhden aikuisen henkilön, joka on läsnä hänen elämässään. Aiemmin biologisessa perheessään on voinut olla päihdeongelmia eikä yhtään aikuista läsnä. Tällöin nuori ei ole saanut aikuisen tukea, jolle on voinut kertoa kokemuksistaan ja purkaa tunteitaan.

Nuorisokotien työntekijöillä roolit ja suhteet lasten ja nuorten kanssa ovat erilaiset kuin sijaisvanhemmilla tai monilla ammattiauttajilla, kuten sosiaalityöntekijöillä. He eivät ole lapsille ja nuorille vanhemman asemassa, mutta kuitenkin vastaavat heidän jokapäiväisestä huolenpidostaan ja kasvatuksestaan. Terminä voitaisiin käyttää varavanhempikäsitetä. Lähes päivittäin nuoren kanssa tulee väistämättä tunne varavanhempana olemisesta. Nuorta ohjataan parhaimman kyvyn mukaan, jotta nuori saisi mahdollisimman hyvän opastuksen tulevaisuutta varten.

Tukihenkilön rooli on moniulotteinen. Hänen antamansa tuki voi olla neuvomista, rajoittamista, puuttumista ja holhoamista. Tuki on subjektiivinen kokemus nuorelle. Toisinaan se on aktiivista ja välillä passiivista läsnäoloa. Tukihenkilön on vaikea määritellä, koska on tuettu liikaa ja milloin liian vähän. Usein tuen tarve on nuorelle suuri ja tukeminen ei onnistu, koska ei synny subjektiivista kokemusta. (Lahtinen 2004, 45-47.) Vaikka tukihenkilö toimii tehtävässään aina omana itsenään, hän voi ottaa aina tietyn roolin. Tämä rooli voi olla lapsen kuuntelija, opastaja, lohduttaja, auttaja tai kannustaja. Tämä rooli muuttuu kulloisenkin tarpeen mukaan. (Korhonen 2005, 40.)

Tukihenkilönä toimittaessa tulee ottaa huomioon lapsen kiinnostuksen kohteet, ikä- ja kehitystaso ja elämäkokemukset. Omat kiinnostuksen kohteet on hyvä huomioida myös. Tukihenkilön toiminta antaa nuorelle myönteisiä kokemuksia ja onnistumisen elämyksiä. (Korhonen 2005, 41-43.)

Dialogin puute ja reflektoinnin tarve on ajoittain suuri. Tästä huolimatta arjen jakaminen ja työn sisällön suunnittelu helpottuisi työparin avulla. Tukihenkilötoiminnan kehittämisen tulisi vastata nuorten tarpeita. Tukihenkilö on lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tai nuorelle henkilökohtainen ystävä. Tukihenkilön tulee tarjota lapselle tukea, aikaa ja välittää läs-

näoloa. Tukihenkilön tulee olla luotettava ja turvallinen aikuinen. Tällöin hänen seurassa on hyvä olla. (Korhonen 2005, 5.)

Lastensuojelussa tapahtuva tukihenkilötoiminta on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, joka perustuu lastensuojelulakiin (Korhonen 2005, 9). Lastensuojelulain mukaan lapselle tai nuorelle on tarvittaessa järjestettävä tukihenkilö. Tällä tavoin pyritään edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia. (Lastensuojelulaki 2007.) Tukihenkilötoiminnassa toteutuu perusarvoja, jotka ovat vapaaehtoisuus, luottamuksellisuus, tasa-arvoisuus ja erilaisuuden kunnioittaminen.

Tukihenkilötoiminnan vaikuttavuus perustuu tukisuhteen aikana muodostuvaan luottamuksellisuuteen ja turvallisuuteen. Nuoren ajatuksia ja elämäntilannetta kunnioitetaan. Tukihenkilötoiminnan tarkoituksena on antaa nuorille tasapainoisen aikuisen huomiota, jolloin nuoret hyötyvät siitä. Tuen tarpeet johtuvat useasta eri syystä, kuten koulunkäynnin ongelmista, yksinäisyydestä, harrastusten puutteesta, seurusteluun liittyvistä ongelmista, psyykkisistä tai sosiaalisista ongelmista jne. (Lundblom & Herranen 2011, 192.)

Lasten kuntoutuksen yleisissä tavoitteissa korostetaan lapsen näkökulmasta kasvun, kehityskaaren ja minäkuvan tukemista sekä osallisuutta elämäntilanteisiin. Näiden asioiden taustalla olevina keskeisinä tekijöinä nähdään olevan lapsen omaääninen ilmaisu, realistinen minäkuva sekä vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Kuntoutuksen kannalta ydinasemassa ovat lapsen tavoitteiden mukainen oppiminen. (Koivikko & Sipari 2006, 109.)

Tukihenkilönä toimiminen palkitsee monella eri tavalla. Tukityö tuo iloa ja onnistumisen kokemuksia, joka saa itsensä tuntemaan tarpeelliseksi. Se tuntuu mielekkäältä, jos sitä ei tee pakotetusti tai velvollisuudesta. On tärkeätä, että tukihenkilötyö tuntuisi mielekkäältä ja itselle sopivalta, jos omat taidot, edellytykset ja aika siihen riittävät (Korhonen 2005, 13).

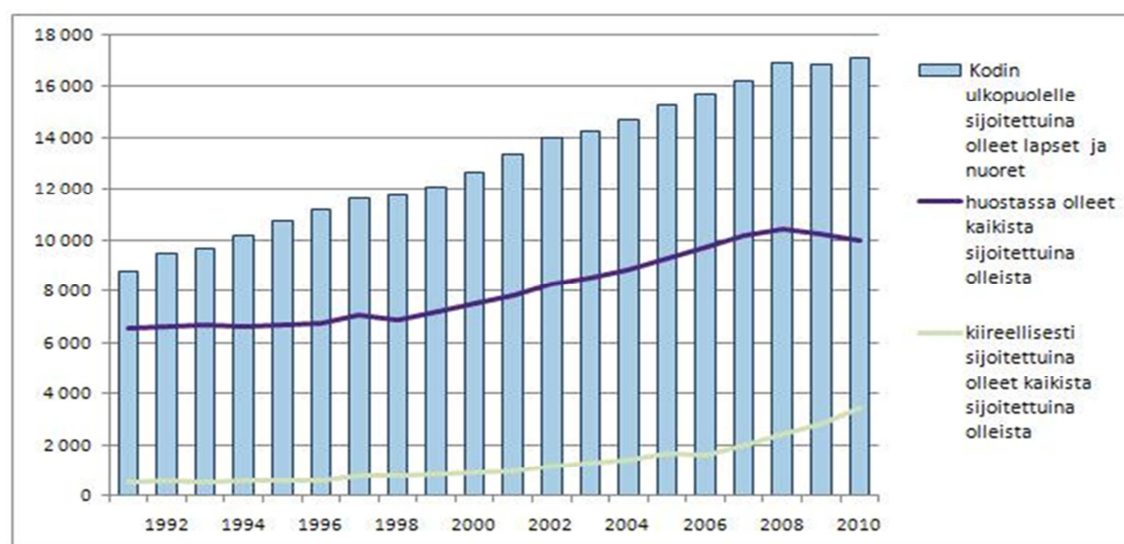
Desiker-Aurinkomäessä pyritään valitsemaan tukihenkilöiksi sellaisia työntekijöitä, jotka sopivat uudelle nuorelle. Jokaisella nuorella on siis oma tukihenkilö. Uuden nuoren tullessa taloon tukihenkilö aloittaa välittömästi työskentelyn nuoren kanssa. Monesti tuettavilla nuorilla on aikuisen nälkä. He eivät ole saaneet tarpeeksi huomiota ja toimintamalleja omilta vanhemmiltaan, ja jos ovat saaneet, ne ovat olleet väärinä ja vinoutuneita.

3 Nuoren sijoittaminen kodin ulkopuolelle

Vuoden 2012 alusta perhehoidosta tuli ensisijainen sijaishuollon muoto laitoshoidon nähdessä. Tämän mukaan lapsen sijaishuolto on järjestettävä ensisijaisesti perhehoidossa. Ennen päätöksen tekemistä nuoren järjestämisestä laitoshuoltoon tulee selvittää muut eri sijoitus-

mahdollisuudet, kuten sijoittaminen perhehoitoon. Tämä tarkoittaa sitä, että tehtäessä päätöstä lapsen sijoituspaikasta, tulee ennen laitoshuollon järjestämistä selvittää mahdollisuudet järjestää sijaishuolto joko perhehoidossa tai muulla tavoin. Avohuollon tukitoimena voidaan nuori sijoittaa lyhyeksi ajaksi perheeseen tai laitokseen. Tämä tapahtuu ilman huostaanottoa, jolloin nuoren tilanteen arvioidaan korjaantuvan lyhyessä ajassa. Perheellä on myös mahdollisuus kuntoutua laitoksessa. (Lastensuojelu tietopaketti 2008.)

Tilastollisesti lapsia on sijoitettu kodin ulkopuolelle vuonna 2012 yli 17 000. Edellisen vuoden tilastoihin kasvua oli yli prosentti. Puolet huostassa olleista lapsista on sijoitettu perheisiin. Näistä sukulais- tai läheisperheiden osuus on noin 11 prosenttia. Kodin ulkopuolelle sijoituista on poikia enemmän kuin tyttöjä.

Kuvio 1: Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä niistä huostassa olleet ja kiireellisesti sijoitetut lapset vuosina 1991 - 2010.

Kuviossa 1 on esitetty, kuinka lasten ja nuorten, huostassa olleiden ja kiireellisesti sijoitettujen määrä on kasvanut kahden vuosikymmenen aikana. On hyvä tietää, että sama lapsi voi olla kiireellisenä sijoituksena ja huostassa olleena tilastossa. Tilastojen mukaan noin 78 500 lasta ja nuorta oli vuonna 2010 lastensuojelun ja avohuollollisten tukitoimien kohteena. Verrattuna edelliseen vuoteen kasvua oli 11 prosenttia. Huolestuttavana piirteenä on juuri ennen 18 vuotta täyttäneiden kasvanut osuus viimeisten 20 vuoden aikana, sillä viime vuoden aikana huostassa olleiden 16-17-vuotiaiden lasten osuus (2,6 %) vastaavan ikäiseen väestöön oli selvästi suurempi kuin nuoremmissa ikäryhmissä. (Lastensuojelu 2010.)

Taulukossa 1 on ensimmäistä kertaa huostaanotettujen tai kiireellisesti sijoitettujen lasten lukumäärät ikäryhmittäin vuonna 2010. Huostaanottoa tai kiireellistä sijoitusta on saattanut edeltää lastensuojelun avohuollon tukitoimen sijoitus.

	0-2-v.	3-6-v.	7-12-v.	13-15-v.	16-17-v.	Yhteensä
Kiireellinen sijoitus	326	289	452	780	579	2 426
Huostaanotto	46	59	88	81	64	338
Tahdonvastainen huostaanotto	8	11	15	18	14	66
Yhteensä	380	359	555	879	657	2 830

Taulukko 1: Ensimmäistä kertaa huostaanotettujen tai kiireellisesti sijoitettujen lasten lukumäärät ikäryhmittäin vuonna 2010.

3.1 Syitä nuoren sijoittamiseen

Nuoren sijoittamisen syyt ovat nykyään hyvin moninaisia. Syitä voivat olla rajattomuus tai vanhemmuuden puute, jolloin sijoituksen taustalla on nuoren heitteillejättöä tai välinpitämättömyyttä. Nämä eivät johdu suoraan nuoren omasta käyttäytymisestä, vaan syyt ovat nuoren vanhemmissa. Harvemmin nuori itse aiheuttaa syyt sijoittamiseen. Nuori voi itse käyttäytymisellään aiheuttaa sijoituksen tarpeen, esimerkiksi käyttäytymällä itsetuhoisesti, käyttämällä päihteitä tai tekemällä rikoksia. Nämä ovat kuitenkin oireita, jotka ovat syntyneet esimerkiksi perhesyistä. Näitä ovat vanhempien päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat, uupumus, kasvatusvaikeudet, perheväkivalta, avioero ja lapsen huoltoa ja tapaamista koskevat asiat. (Korhonen 2005, 32.)

Vanhempien mielenterveysongelmat ovat tilastollisesti merkittäviä huostaanottotapauksissa. Jopa 60 prosenttia huostaanotetuista lapsista asui vanhemman luona, jolla oli mielenterveysongelmia. Myös päihteidenkäyttö näkyy lastensuojeluasiakkuuksissa. Varsinkin pienten lasten huostaanottojen taustalla on äitien päihteidenkäyttöä. (Bardy 2009, 62-65.)

Lastensuojelussa huostaanotto on viimesijainen ja lapsen sekä perheen elämään voimakkaimmin vaikuttava keino turvata lapsen hyvinvointi. Huostaanotolla pyritään aina saamaan lapselle muutos aiempaa parempaan elämänhallintaan ja terveeseen kehitykseen. Huostaanotossa edellytetään useita eri asioita ja siihen ryhdytään silloin, kun avohuollon tukitoimet eivät riitä tai kotiolot tai lapsen oma käyttäytyminen uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä. Huostaanottoon ryhdytään myös esim. silloin, kun sijaishuollon katsotaan olevan lapsen edun mukaista, tai vanhempien runsas päihteidenkäyttö, onnettomuus tai sairastuminen on johtanut nuoren sijoittumiseen kodin ulkopuolelle. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

3.2 Päihteet, aggressiivisuus ja mielenterveysongelmat

Selkeät rajat, jotka asetetaan nuorella iällä, puuttuvat sijoitetulta nuorelta. Näiden rajojen asettaminen kuuluu vanhemmille, jotka ovat vastuussa nuoren kasvattamisesta. Varhainen puuttuminen nuoren itsetuhoiseen käyttäytymiseen on avainasemassa. Vaikka nuori on ollut jo pitkän aikaa sijoituksessa, tulee hänelle vaiheita, jotka synnyttävät vaikeuksia ilman puuttumista nuoren asioihin. Ongelmien ei tule antaa kasautua ja nuorta ei saa jättää yksin ahdistukseen.

Mitä varhaisemmassa vaiheessa päihteiden riskikäyttö tulee nuoren kanssa puheeksi, sitä enemmän tukihenkilöllä on keinoja auttaa asiakasta. Asioista puhuminen johtaa parhaimmillaan nuoren havahtumiseen ja muutokseen ennen kuin päihteistä on tullut ongelma.

Nuori ei aina ymmärrä, mitä vaikutuksia päihteillä on. Alkoholi on Suomessa nuorten yleisimmin käyttämä päihde. Nuoren varhain aloitettu alkoholinkäyttö vaikuttaa myöhempään päihdekäyttäytymiseen. Alkoholinkäytön aikaisen aloittamisen on huomattu vaikuttavan keskeisesti päihdekäyttäytymiseen aikuisena. Kun varhaisnuori alkaa käyttää alkoholia, hän omaksuu samalla elämäntavan, johon kuuluu alkoholin käyttö. Alkoholinkäytöstä voi kehittyä tapa, joka vie aikaa esimerkiksi harrastuksilta. Myös kotioloissa varhaisnuorelle tarjottu alkoholi alentaa nuorten kynnystä käyttää alkoholia keskenäänkin. (Pulkkinen & Pitkänen 2002, 4-7.)

Aggressio on määritelty psykologisessa kirjallisuudessa toisen henkilön tai ympäristön tahalliseksi vahingoittamiseksi tai häiritsemiseksi. Nuoren aggressiivisuudelle voi olla monia eri syitä. Taustalla voi olla vääristymiä ja elämäkokemuksia, jotka ovat haitanneet maailmankuvan kehittymistä. Nämä syyt voivat voimistua nuoren joutuessa sijoitukseen. Tukihenkilön tulee tunnistaa nämä seikat, jolloin nuorta voidaan auttaa hänen aggressioidensa hallitsemisessa. Nuoren aggressiivista toimintaa arvioitaessa on oleellista huomioida hänen tarkoituksensa ja toiminnan syynsä, ei niinkään kiinnittää huomioita aggressiosta seuranneen vahingon suuruuteen tai vahingoittamistapaan. Nuoren aggressiivisuuden taustalla voi olla esimerkiksi kriisitilanteen lopettaminen siten, että nuori pääsee tilanteesta pois. Nuorten käytöshäiriöt ovat yleisiä, ja osalla nuorista ne rajoittuvat tiettyyn ikäkauteen. Pahimmillaan ne vaarantavat nuoren sosiaalisia suhteita ja koulunkäyntiä. (Lagerspetz 1998, 19-24.)

Itsemurhariski nuorilla miehillä kasvaa merkittävästi murrosiän jälkeen. Siihen johtavat syyt eivät ole yksiselitteisiä, koska syyt ovat yksilöstä että ympäristöstä riippuvaisia. Itsemurhan riskitekijöitä ovat esimerkiksi syrjäytyminen, sosiaalisen tuen puute, vaikeat elämäntilat, masennus, elämän kriisit, mielenterveysongelmat sekä päihdeongelmat. Itsetuhoiseen käyttäytymiseen on usein yhteydessä riskikäyttäytymiseen. Näitä ovat esimerkiksi huumeiden käyttö,

juominen, tupakanpoltto ja väkivaltainen käyttäytyminen. (Kumpula, Lounamaa, Paavola, Lunetta & Impinen 2006, 25.)

Useimpien nuorten mielialat vaihtelevat. Välillä asiat sujuvat hyvin, ja välillä mikään ei ota onnistuakseen. Mielenterveyden häiriöillä voi olla lamaannuttava vaikutus toimintakykyyn. Pahimmillaan häiriöt vammauttavat ihmisen, ja sosiaaliset suhteet katkeavat. Erilaisia häiriöitä ovat ahdistuneisuus-, mieliala- ja syömishäiriöt. (Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2012.)

Nuorisokodissa joillakin nuorilla on psykiatrinen asiakuus. Tällä pyritään saamaan apua nuoren ongelmiin, jotka johtuvat esimerkiksi sairaudesta. Hoitosuhteen tarkoituksena on antaa tukea nuorelle, kunnes hän pystyy ottamaan vastuuta ja toimimaan itsenäisesti. Tämän asiakkuuden perusteella päästään muiden ammattihenkilöiden, kuten psykiatrien ja psykiatristen sairaanhoitajien kanssa auttamaan nuorta vaikeissa tilanteissa. Nuoren ymmärrys ei aina riitä siihen, miksi hänen tulee käydä keskustelemassa. Siihen tarvitaan moniammatillista osaamista.

4 Auttaminen ja ymmärtäminen tukihenkilötoiminnassa

Tukisuhde on pitkä matka ja prosessi, johon liittyy erilaisia vaiheita. Hyvässä tukisuhteessa tapahtuu onnistumisia sekä vastoinkäymisiä. Välillä voi tuntua, että mitä tahansa yrittää tehdä, niin suhde nuoreen ei tunnu toimivan. Nuori on välinpitämätön, ei ota mitään ohjetta vastaan, kiukuttelee tukihenkilölle eikä tahdo ottaa vastaan puhetta. Tukihenkilö ei pysty innostamaan nuorta mihinkään. Tällainen käyttäytyminen voi johtua nuoren epävarmuudesta tai pahasta olost. Syynä voi olla myös, että lapsen ja tukihenkilön välille ei ole vielä syntynyt luottamussuhdetta, eikä lapsi halua tai pysty näyttämään todellisia tunteitaan. Tässä vaiheessa tukihenkilön on hyvä reflektoida omaa toimintaansa. Se liittyy vahvasti omaan ammatilliseen kasvuun, jossa tukihenkilö kriittisesti analysoi ja pohtii omaa toimintaansa. Toiminta muuttuu rutiininomaiseksi ja todennäköisesti ei synny vuorovaikutusta, jos ihminen ei reflektoi toimintaansa (Mäkinen, Rahikka, Raatikainen & Saarnio 2009, 50).

Tukihenkilön on tärkeää huolehtia siitä, että tukisuhteelle ei omistauduta enempää kuin mihin omat voimavarat riittävät. Tukisuhteen aikana tapahtuvat eri vaiheet koettelevat tukihenkilön jaksamista. Työntekijän on hyvä keskustella asioista työnohjauksessa tai toisen työntekijän kanssa. Tällöin tukihenkilö pystyy saamaan apua vaikeissa tilanteissa, joissa oma jaksaminen ei enää riitä. Näissä tilanteissa tukihenkilön tulee suhtautua rauhallisesti ja kärsivällisesti ja antaa asian rauhoittua ajan myötä. Lapsen on kuitenkin annettava ymmärtää, että häntä ei ole jätetty tilanteessa yksin ja hänestä välitetään. (Korhonen 2005, 59.)

Tukihenkilön on rakennettava luottamuksellinen suhde nuoreen. Suhteella pyritään yhteiseen päämäärään, johon molemmat voivat sitoutua. Luottamus rakentuu pienistä osista, joiden kerääminen voi kestää pitkään. Tämän vuoksi tukihenkilön tulee olla aidosti läsnä. Nuori varmasti huomaa, jos aitoa vuorovaikutusta ei ole olemassa. Asioista tulee keskustella niiden oikeilla nimillä.

Tukihenkilön tulee toimia ratkaisukeskeisesti nuoren kanssa. Se ei auta nuorta, jos tukihenkilö vain tekee lomakkeet eikä tämän jälkeen käytä niistä saamaansa tietoa hyväkseen. Nuorta on pyrittävä tukemaan mahdollisimman varhain. Varhaisessa tuessa pyritään tunnistamaan ja reagoimaan nuoren hyvinvointiin uhkaaviin riskitekijöihin ja puuttumaan riskeihin, ennen kuin ne muuttuvat ongelmiksi.

5 Sosiaalialan työmenetelmät ja tavat

Sosiaalialan työmenetelmiä ja tapoja on käytettävissä paljon. Näitä ovat esimerkiksi taidelähetykset, luovat ja toiminnalliset menetelmät. Toiminnallisia työtapoja ovat erilaiset luovat menetelmät, kuten musiikki, tanssi, elokuva, teatteri, valokuvaus, luova kirjoittaminen ja kirjallisuus. (Mäkinen ym. 2009, 157-158.) Toiminnalliset työtavat auttavat asiakkaan kohtaamisessa ja tuovat vaihtelua tavanomaiseen vuorovaikutukseen.

Luovan toiminnan menetelminä ovat esimerkiksi kuvataide, tarinateatteri, teatteri, sadutus ja liikuntaleikit. Ei ole tarkoituksenmukaista käyttää kaikkia mahdollisia menetelmiä ja tapoja työssään, vaan valita ne sopivat, jotka ovat oikeita omassa työssään. Työtavan valinta riippuu aina asiakkaasta, tarpeista ja luonnollisesta tavasta toimia. Työntekijä voi käyttää omaa luovuuttaan valittaessa asiakkaalle sopivaa työtapaa. Nuorten kanssa työskennellessä on toiminnalla suuri merkitys. Kuitenkaan ei aina tarvitse mennä tekemään pitkiä seikkailuretkiä, vaan sosiaalisia taitoja voi oppia vähäiselläkin toiminnalla, kuten kaupassa käymisellä, kertomalla rahankäytöstä tai tekemällä ruokaa yhdessä.

Yrityksen ei myöskään ole taloudellisesta näkökulmasta järkevää yrittää oppia ja hallita kaikkia työmenetelmiä. Menetelmät juurtuvat osaksi työkäytäntöjä vain niitä käyttämällä. Yrityksen tulee sitoutua valittujen menetelmien käyttöön. Yrityksessä tulee käyttää menetelmää tietyn ajan, jonka jälkeen arvioidaan, otetaanko menetelmä pysyvästi käyttöön. Voidaan myös miettiä sitä, voisiko menetelmää muokata paremmin yritykselle sopivaksi. Menetelmien käytön tulisi olla luonteva osa työtä. Tukihenkilöillä tulee olla tarvittavat tiedot ja taidot lastensuojelutyöstä, ennen kuin menetelmiä voi käyttää. Näitä taitoja on esimerkiksi kyky olla vuorovaikutussuhteessa nuoren kanssa. Menetelmien käyttöä voi harjoitella muiden työntekijöiden kanssa. (Lastensuojelun käsikirja 2012.)

Nuorisokodissa tukihenkilötyössä käytettävien sosiaalialan työmenetelmien tunnistaminen ja hahmottaminen ei ole helppoa. Monet haastateltavat pitivät niitä itsestäänselvyyksinä, eivätkä pystyneet erottelamaan niitä. Sosiaalialan työmenetelmät ovat epämääräisiä ja ne eivät ole erityislaatuisia vaan itsestäänselvyyksiä (Arnkil 1991, 83). Tutkimuksessa haastatellut kertoivat tekevänsä työtä omalla persoonallaan, eivätkä tunnistanut mitään menetelmää omakseen. Lähdin tässä opinnäytetyössä konkreettisesti toteuttamaan eli luomaan työvälineitä tukihenkilölle. Näillä lomakkeilla tukihenkilöt pystyvät auttamaan nuorta paremmin.

6 Laadullinen tutkimus

Laadullinen tutkimus on käsitteenä hyvin väljä. Laadullinen tutkimus on tilannesidonnaista ja ainutkertaista. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla ei ole ennakkoon päätettyjä oletuksia tuloksista tai tutkimuskohteesta. Kvalitatiivinen tutkimus kohdistuu enemmän prosessiin kuin tuotteeseen eikä siitä eristettyihin yksittäisiin muuttujiin. Tällä tavalla toimiessaan tutkijaa kiinnostavat enemmän ne merkitykset, joita tutkittava antaa toimintoilleen omassa ympäristössään. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 13.)

Tieto ja uskomukset maailmasta perustuvat havaintoihin ja niistä tehtäviin päätelmiin. Jo yksinkertaiseen havaintoon sisältyy paljon tietoa. Tutkimusta tehtäessä tiedon määrä on suuri ja tutkijan tehtävänä on suodattaa se tieto. Jokaisen havainnon osalta tutkijan tulee miettiä, kuuluuko se tutkimukseen olennaisesti eli onko se olennainen osa tutkimuksen tapahtumien ketjua. Tutkijan on myös ratkaistava, mitkä ovat aiheeseen liittyvät oleelliset havainnot. (Alasuutari 2001, 32-35.)

Valitsin laadullisen tutkimuksen, koska käsikirjan tekemiseen laadullinen tutkimus antoi paremmat lähtökohdat. Halusin tutkia kiinnostavaa aihetta ilman tarkkoja ennako-oletuksia. Laadullinen menetelmä mahdollisti sen, että pystyin tarkentamaan tutkimuskysymyksiä vielä aineiston keruun aikana. Nuorisokoti on mielenkiintoinen ympäristö, jossa nuoret elävät ja jakavat tunteitaan. Kyse on inhimillisestä toiminnasta, joka luo hyvät tutkimusasetelmat laadullisen tutkimuksen tekemiseen.

Tutkimuksessa tuli paljon muutakin tietoa, kuin mitä haastattelukysymyksiin kuului. Osa haastateltavista harhautui sivuraiteille puheissaan, jolloin haastattelija palautti keskustelun takaisin aiheeseen. Haastattelun etu on joustavuus. Siinä on tärkeintä saada mahdollisimman paljon tietoa. Kysymys on mahdollista toistaa, selventää sanamuotoja ja oikaista väärinkäsityksiä, joita haastattelijan ja vastaajan välillä syntyy. Esimerkiksi postikyselyssä ei ole tällaista mahdollisuutta. Haastattelija voi toimia myös havainnoitsijana. Hän voi kirjoittaa muistiin mitä sanotaan ja miten sanotaan. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 75-76.)

Tutkimuksen reliabiliteetti tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta eli sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimuksen toistettavuus voidaan todeta usealla eri tavalla. Tulosta voidaan pitää reliaabelina, mikäli kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen, tai jos tutkittavaa tutkitaan kahdella eri tutkimuskerralla ja saadaan sama tulos. Toinen tutkimuksen arviointiin liittyvä käsite on validiteetti eli pätevyys. Pätevyydellä tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231-233.)

Tutkimuksella on myös luotettavuuskriteerit. Nämä ovat pysyvyys, toistettavuus ja tarkkuus. Reliabiliteettikysymyksiä tarkastellaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa eri tavalla kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa reliabiliteetilla tarkoitetaan aineiston käsittelyn ja analyysin luotettavuutta. (Anttila 2000, 407.)

Saavutin aineiston kylläntymisen kuuden haastattelun jälkeen, koska en saanut tutkimuskysymyksiä vastauksista enää uutta tietoa. Haastateltavien toiminta- ja työskentelytavat olivat hyvin samansuuntaisia, koska perehdytys on tehty yrityksen suuntaviivojen mukaisesti. Yritykseen perehdyttäminen tapahtuu perehdytyskansion ohjeiden mukaan, ja kaikki työntekijät perehdytetään. Poikkeavuuksia tulee oman persoonan kautta, joka tuo oman rikkautensa työntekijöiden välille. Haastateltavat toivat samat asiat esiin eri sanoin. Osa käytti erilaista terminologiaa, mutta asiat pysyivät samoina. Myös koulutustausta voi liittyä tapaan tuoda asioita esille. Ihmiskäsitys, maailmankäsitys, intressit ja hyvin rakentuneet tieteelliset kuvat vaikuttavat ihmisten tapaan kommunikoida.

7 Aineiston analysointi

Tässä tutkimuksessa ei haastatteluja ollut määrällisesti montaa. Tämä johtui siitä, että haastattelut tukivat vahvasti toisiaan ja sisältö oli hyvin samankaltainen. Kuitenkin tukihenkilötyössä tapahtuvan työn erilainen toteuttaminen on syynä eriäviin mielipiteisiin ja näkemyksiin. Litteroin haastattelut, jolloin pystyin paneutumaan syvällisemmin haastattelujen sisältöön. Litteroinnin jälkeen luin haastattelut.

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikessa laadullisessa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Aineistosta tehdään havaintoja ja niitä analysoidaan systemaattisesti sisällönanalyysin avulla. Ennen analyysin aloittamista sisällönanalyysistä tulee määrittää analyysiyksikkö. Tämä voi olla sana tai keskustelussa lause. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112.) Analyysi voi myös yksinkertaisesti tarkoittaa aineiston huolellista lukemista, materiaalien järjestelyä ja pohtimista. Tutkija voi järjestellä ja luokitella aineistoa eri teemojen perusteella. Tutkimuksen tavoitteena on tiivistää aineiston sisältöjä ja tarkastella seikkojen esiintymistä aineistossa, jotka ovat tutkimuksen kannalta oleellisia.

On hyvin ongelmallista, jos tutkijalla on voimakas ennako-oletus tutkimustuloksesta. Mikään aineisto ei saa tutkijan päättää käännettyä, mikäli tutkija pitää omat käsityksensä alkuperäisestä tutkimusasetelmasta. (Metsämuuronen 2008, 47.) Tämä vaara oli tietenkin olemassa, koska olen itse toiminut tukihenkilönä nuorelle jo pitkän aikaa. Pysin irrottautumaan ennako-oletuksista ja näkemään objektiivisesti haastattelut.

Tärkeänä lähtökohtana oli tarkka ja systemaattinen työskentelytapa, jolla saisin mahdollisimman hyvän teoriapohjan työlle. Tämä lähti asiansanojen etsimisellä haastatteluista ja tätä kautta pystyin kokoamaan aineiston perusteellisesti. Jokaisesta vastauksesta onnistuin löytämään suuren määrän tietoa, jolla pystyin tekemään päätelmiä. Aineisto oli lopulta selkeää ja helposti luettavaa.

Suoritin haastattelut rauhallisessa paikassa, jossa ei ollut häiriötekijöitä. Kuudesta haastattelusta syntyi 16 sivua kirjoitusta. Luin kirjoitukset ensin läpi, jonka jälkeen alleviivasin korostuskynällä useimmin esiintyneet sanat ja lauseet. Näiden pohjalta sain poimittua eri asioita, jotka haastateltavat näkivät olevan tärkeitä työyhteisössä. Tämän jälkeen oli helpompi miettiä eri menetelmien kokoamista tukihenkilön käsikirjaan. Kaikkia sosiaalialalla käytettävien menetelmien käyttö ei ole mahdollista käyttää nuorisokodissa aikaresurssien vuoksi.

8 Tulokset

Haastatteluiden tulokset olivat rohkaisevia. Työntekijät olivat selkeästi kiinnostuneita tukihenkilönä toimimisesta ja antoivat sille arvoa. He, jotka jo toimivat tukihenkilönä, saivat työlleen sisältöä enemmän kuin he, jotka eivät vielä olleet toimineet tukihenkilönä. Näkemykset tukihenkilötoiminnasta olivat sisäistyneet hyvin, eikä välinpitämättömyyttä tätä toimintaa kohtaan tullut esiin. Halu kehittyä tukihenkilönä ilmeni monessa lauseessa.

Ensimmäisessä kysymyksessä ”Mikä on tukihenkilö?” vastaukset olivat melko samansuuntaisia. Yhtenä vastauksena oli:

”Se, jolla on päävastuu siitä nuoresta ja sen asioista ja tavallaan se henkilö, joka toimii yhdyshenkilönä kouluun päin ja myöskin vanhempiin päin. Tavallaan se henkilö, jolla on eniten narut käsissä ja tietää missä nuoren kanssa mennään. Niin, joskus vois kuvailla sitä sanalla ”varavanhempi”. Siihen kuuluu tosi paljon asioita.”

Muiden vastauksissa tuli esille lyhyesti, kuinka tukihenkilö on joko nimetty, määrätty tai valittu työntekijä nuorelle, joka auttaa nuorta nuorisokodissa.

Toinen kysymys oli ”Milloin tukihenkilöä tarvitaan?” Osa vastaajista lähti purkamaan kysymystä nuoren kannalta, kuten:

”Jaa, mun mielestä ainakin silloin, kun jos nuori kokee tukihenkilön sellaiseksi johon se voi täydellisesti luottaa ja sit se voi purkautua periaatteessa sillai et erilaisissa asioissa. Mun mielestä se on aika tärkeitä.”

”Mun mielestä ois tosi tärkeitä siinä kohtaa jo, kun nuori käy tutustumassa nuorisokotiin niin ois jo suunniteltu että kuka ois hänen tukihenkilö ja hän on siinä kohtaa jo vastaanottamassa nuorta ... ku tulee ongelmatilanteita ja tukihenkilö on se joka mun käsittääkseni pitäis olla se joka niit asioita sitte selvittelee ja käy läpi nuoren kanssa”

”Pitää yhteyttä vanhempiin ja kartoittais näitä sosiaalisia suhteita ja verkostoa, ketkä on nuorelle tärkeitä ihmisiä.”

Näissä vastauksissa ilmeni, kuinka eri tavalla vastaajat ajattelevat ja tekevät tukityötä. Tukihenkilöiden tulee ajatella laaja-alaisesti ja miettiä, kuinka tärkeitä on toimia nuorelle tukihenkilönä. Tukihenkilöiden tulee vastata jokaiseen nuoren tarpeeseen keskustelemalla ja toimimalla nuoren hyväksi. Avainsanoina toisessa kysymyksessä olivat tutustuminen, ongelmatilanteet, selvittely, sosiaaliset suhteet ja luottaminen.

Kolmas kysymys oli ”Mitä ominaisuuksia tukihenkilöllä tulisi olla?” Tähän kysymykseen saatiin seuraavia vastauksia:

”Ennen kaikkea semmoiset hyvät vuorovaikutustaidot ja taito kuunnella sitä nuorta ja huomioida sen nuoren tarpeita, kaikki ovat yksilöitä, jokaisella nuorella on omat heikkoutensa ja omat vahvuutensa.”

”Tukihenkilön tulee olla ainaki avoin uusille ihmisille ja pitää pystyy olee lokeroimatta nuoria mihinkään ja joskus jopa unohtaa nuoren niinku aikaisempia kokemuksia ja tai ei unohtaa mutta olla välttämättä niistä.”

Tukihenkilö pitää ottaa selville nuoren taustat. Tukihenkilön tulee tietää nuoren menneisyys, missä kuljetaan tällä hetkellä ja mihin suuntaan nuorta tulee ohjata tulevaisuudessa. Yksi vastaus erosi muista.

”Täytyy osata rajata ja täytyy osata olla ei niin mukava ohjaaja. Pelkkä kaveruus ei riitä tässä.”

Tukihenkilön pitää osata toimia nuoren kanssa määrätietoisesti ja pitkäjänteisesti venyttämällä nuoren kokemusmaailmaa tukisuhteen aikana. Kolmannen kysymyksen vastauksissa avainsanoina olivat vuorovaikutustaidot, tilannetaju, kuunteleminen, selkeä linja ja aito välittäminen.

Neljännessä kysymyksessä ”Kertoisitko mitä nuoren mielestä tarkoittaa tukihenkilötoiminta?” tuli seuraavia vastauksia:

”Tukihenkilötoiminta. Kyllä mä jotenkin miellän että nää nuoret ajattelee sen sillee, että tukihenkilö on se läheisin, se joka hänen asioista vastaa ja kyllähän he monesti kysyvät, että milloin se oma tukihenkilö tulee töihin.”

”Vanhemmat lapset ymmärtää sen, et tukihenkilö on se kelle puretaan mieltä ja kerrotaan onnistumisista ja käydään yhdessä hoitamassa asioita.”

Kaikki vastaajat myös totesivat, että nuoret eivät täysin ymmärrä tukihenkilötoiminnan sisältöä. Heille ei ole kerrottu, mitä tukihenkilötoiminnalla pyritään saavuttamaan. Nuorten mielestä tukihenkilö käy vain heidän kanssaan ostamassa vaatteita ja tavaroita ja menee tekemään ”jotain kivaa”. Osa nuorista kokee, että heidän tukihenkilönsä eivät toimi samalla tavoin. Tuli myös ilmi, että osa tukihenkilöistä on aktiivisempia kuin muut. Tämä voi johtua tukihenkilön aktiivisuudesta nuorta kohtaan. Osa nuorista on vähempään tyytyväisiä kuin toiset. Esimerkiksi nuoren hakeutuessa tukihenkilön lähelle osa tukihenkilöistä aktivoituu enemmän kuin toiset. Avainsanoina kysymyksessä olivat tavaroiden ja vaatteiden hankkiminen, asioiden hoitaminen, yksipuoleinen kuva, läheisin tukihenkilö ja kertominen onnistumisista.

Viidennessä kysymyksessä ”Miten aktivoida ja motivoida tukihenkilöt olemaan tuettavien nuorten tukena?” mielipiteet jakautuivat kahtia.

”Mun mielestä se kuuluu päivittäiseen työntekoon. Työntekoon kuuluu tukihenkilötoiminta ja mun mielestä siihen ei tarvitse erikseen motivoida ja aktivoida.”

”Se ois varmaan, et heti kerrottais, mitä se tukihenkilö tekee ja mikä on sen rooli ja pitäis perehdyttää”.

Osan mielestä tukihenkilöä ei tarvitse ryhtyä motivoimaan ja se kuuluu työnkuvaan. Osan mielestä taas tukihenkilöille tulisi kertoa, mitä hänen tulisi tehdä ja mikä on hänen roolinsa tukihenkilönä. Tämä kertoo koulutuksen tarpeesta niille tukihenkilöille, jotka sitä haluavat ja tarvitsevat. Avainsanoina olivat perehdytys, rooli ja oikean tukihenkilön valinta.

Kuudennessa kysymyksessä ”Miten tukihenkilö pystyy tukemaan lapsen hyvinvointia?” osa vastauksista oli:

”Kyllähän sitä pystyy tukemaan keskustelujen kautta hyvin pitkälti ja sitten, kun sul on semmoinen luottamuksellinen suhde siihen nuoreen, nii kyllähän niiden syvällistenkin keskustelujen kautta ja oman roolimallin kautta pystyt sitä nuoren hyvinvointia tukemaan.”

”Mun mielestä just olemalla läsnä, olemalla perillä sen asioista, miten sen koulu menee ja mun mielestä pitäis olla vähän käryy siitä, et ketkä on kavereita ja kenen kanssa se pyörii ja miten sil kotona menee.”

”Olemalla läsnä riittävän paljon ja keskustella oikeesta aiheesta oikeeseen aikaan.”

Tuon kaltaiset vastaukset antoivat ymmärtää, kuinka kiinnostuneita työntekijät ovat tukihenkilötoiminnasta. Kaikki vastaajat ymmärsivät, kuinka tärkeätä on olla kiinnostunut nuoren hyvinvoinnista ja miten sitä pystyy edistämään keskusteluilla ja luottamuksellisella suhteella. Kaikki olivat sisäistäneet tukihenkilötoiminnan ”hengen”. Avainsanoina olivat syvälliset keskustelut, läsnäolo, kaveripiiri ja koulunkäynti.

Seitsemännessä kysymyksessä ”Millainen merkitys tukihenkilöllä on tuettavan nuoren hyvinvoinnille?” kaikki vastaajat pitivät tukihenkilön merkitystä suurena.

”No, jos tukihenkilö, joka oikeesti tukee sitä nuorta, nii sillä on oikeesti iso merkitys. Tietysti voi olla myös niin, et jos nuori on erittäin haasteellinen, niin voi olla myös iso merkitys sillä, jos tukihenkilö ei toimi niinku pitäis.”

”Iso merkitys, jos se toimii se suhde. Et, jos se lapsi pystyy ne pahat olot kertomaan ja muut ni silloin se on jo valtava apu siitä. Mut se vaatii sen luottamuksen.”

Osan mielestä haasteellisen nuoren kohdalla tulee tukihenkilösuhteeseen panostaa paljon ja nuorta tulee ohjata enemmän. Kaikki vastaajat pitivät nuoren hyvinvoinnin parantamista tukihenkilötoiminnalla tärkeänä. Avainsanoina kysymyksessä olivat suuri ja iso merkitys, luottamus ja tukeminen.

Kahdeksannessa kysymyksessä ”Kerrotko siitä mitä nuoret voivat tehdä tukihenkilön kanssa?” vastauksena olivat:

”No, siinä on varmaan mielikuvitus rajana. Mistä nuori on kiinnostunut, jos löytyisi joku yhteinen asia. Se voi olla elokuva-, kahvila-, tai hampurilaispaikkakäynti tai vaikka siivoaminen. Sekin riippuu tukihenkilön ominaisuuksista.”

”Mitä ei? Aika hyvät mahdollisuudet meillä on kaikkea tehdä. Liikunnallista puolta tietysti hyvinkin paljon, ehkä niinku semmosta, et ei sen tarvi aina olla niin hirveesti menemistä ja tekemistä, ihan arkiasioita. Parhaimmillaanhan se tukihenkilö menee niin että se toiminta on sitä että sä toimit vähän niin kuin sä omien lastes kanssa toimit, hoidat ne asiat mitä sä omien lastes kanssa hoitaisit. Omien lastes kanssa oot yhteydessä kouluun ja jos tulee ongelmia ni sit selvittelää ne ongelmat, mut se rooli on merkittävä ja mun mielest se tässä on jotenki niinku ”vähätelty” sitä tukihenkilön roolia tai ainakin se on vähä niinku varjossa”.

Vastauksista pystyi selvästi huomioimaan, että tukihenkilön toimintaa on parannettava ja annettava sille enemmän aikaa ja panostettava siihen lisää. Nuori tarvitsee omaa aikaa pystyäkseen rauhoittumaan ja tukihenkilön tulee aistia nuoresta nämä hetket. Nuorta ei tule väkisin viedä viettämään aikaa tukihenkilön kanssa, jos nuori on tätä vastaan. Yrityksessä panostetaan paljon liikunnallisuuteen ja nuorille on annettu mahdollisuus harrastaa paljon. Avainsanoina olivat liikunnallisuus, mielikuvitus, punttisali, judo, keskustelu, rauhoittuminen ja tukihenkilön ominaisuudet.

Yhdeksännessä kysymyksessä ”Miten tukihenkilöt omasta mielestään tulisi toimia auttaessaan nuoria?” vastattiin:

”Mun mielestä avoin mieli vaan lähtee se nuoren kanssa liikkeelle. Must siin on se yksilöllisyys tärkeätä. Ei oo varmaan yhtä oikeet tapaa toimia, kiinnostus nuoren asioihin, se on se pääasia. Jos se puuttuu niin sitten ollaan vaikeuksissa, koska ei tukihenkilö voi toimia muuten.”

”Tapauskohtaisesti. Mun mielestä uusien nuorten kohdalla pitäis lähes joka päivä. Tilanneäly, et tilanteen mukaan, et se olis jatkuvaa ja säännöllistä.”

Vastauksissa tulivat esille nuoren edun ajaminen ja se, että on riittävän säännöllisesti nuoren kanssa keskustelemassa asioista. Muutaman vastaajan mukaan ei ole hyvä, jos keskusteluissa ei tule vaikeita asioita esille, koska nuoren mieltä usein painaa jokin ja nuori ei pysty kertomaan asioista. Tällöin on tukihenkilön saatava nuori puhumaan vaikeistakin asioista. Avainsanoina olivat avoimuus, kiinnostus, tilanneäly ja oikealla tavalla toiminta.

Kymmenennessä kysymyksessä ”Minkälaisia menetelmiä tulisi käyttää toimiessaan tukihenkilönä?” tuli osalla vastaajista vaikeuksia.

”Meillä on ainaki varmaan toi toiminnallisuus. Mä nään et se on ainakin yks menetelmä.”

”Oishan se toisaalta hirveen hyvä, et meil ois sellanen selkee sabluuna, mitä tiettyjä asioita käydään nuoren kaa läpi. Niinku sanoit, ni toisilla on se liikunta tosi vahvana ja sit voi olla et se joku muu puoli on se heikompi alue mihin ei mielellään astukkaan. Se sabluunan luominen on sit tietysti oma haasteensa. Älyttömän hyvä on puhua rahasta.”

Varsinaisten menetelmien nimeäminen oli vaikeata. Osa toivoi selkeätä mallia toimiessaan tukihenkilönä. Yksi näki toiminnallisuuden yhtenä menetelmänä. Avainsanoina vastauksissa olivat toiminnallisuus, liikunta, autonomian kehittäminen, selkeä sabluuna ja dialogisuus.

Yhdenteentoista kysymykseen ”Minkälaisia rooleja tukihenkilön tulisi ottaa?” tuli paljon yhteneväisiä vastauksia.

”Yhdistellä. Niin. Niin on se kuuntelija ja roskapönttö, siinä tärkeimmät. Kyl siin sit lapsen mukaan. Lapsen etujen mukaan pitää osata sit muutakin. Kannustaa, jos ei ite pysty rumpuja soittaa, kannustais kuitenkin siihen. Mistä on apua, niin tukihenkilön tulee siihen taipua.”

”No, se on se kuuntelija ja välittäjä, ohjaaja ja välillä vois se olla neuvonantajaki. Kyllä vaikka sellast ehkä karsastetaan, mut hyvät neuvot on varmaan tarpeen.”

Rooleja olivat kuuntelija, välittäjä, kannustaja, tunnesiteen luoja, neuvonantaja ja varavanhempi. Monen ohjaajan mielestä rooleja tulisi yhdistää, eikä tulisi pitää vain yhtä roolia toimiessaan tukihenkilönä. Osalle vastaajista roolissa toimiminen oli luontevaa ja he kokivat sen mielekkääksi työksi. Avainsanoina olivat kuunteleminen, välittäminen, varavanhempi, kannustaminen ja tunnesiteen luominen.

Viimeisessä kysymyksessä ”millaisia mahdollisuuksia yrityksellä tulisi olla tukihenkilöiden tukena?” vastaukset olivat varovaisia.

”Kyllä me jotain keksitään.”

”Mun mielestä ainakin meillä on mahdollisuus antaa taloudellinen, jos lähtee lätkämatsiin tai jos menee mihinki ja sit pystyy noita työvuoroja säättämään, jos on jotain spesiaalia. Saadaan jotenkin aina järjestettyä.”

Yksi vastaaja nimesi kehitettäviä alueita. Nämä olivat lisää taloudellista tukea tukihenkilötyöhön ja ylimääräiset vuorot, jotka vietetään nuoren kanssa. Suurin osa koki, että yritys tukee riittävän taloudellisesti tukihenkilötoimintaa.

Lopulta aineistosta nousi muutamia asioita esille, joihin tulee panostaa enemmän yrityksessä. Näitä olivat esimerkiksi seuraavat. Yrityksessä on panostettava enemmän aikaa tukihenkilötoimintaan, enemmän perehdytystä tukihenkilötoimintaan, tukihenkilötoiminnan vastuuhenkilön nimeämiseen, arvostuksen lisäämiseen, kokemusten jakamiseen, sopivien tukihenkilöiden valitsemiseen nuorelle, tukihenkilötoiminnasta kertomiseen nuorille, tukitoiminnan säännöllisyyden ja yhtenäisten toimintatapojen saavuttamiseen.

Vastaajat pitivät tärkeinä sitä, että tukihenkilö pysyisi samana koko sijoitusprosessin ajan. Osalla nuoria on vaikeata luoda suhdetta tukihenkilöön, jos tämä vaihtuu useasti. Kyseessä on vuorovaikutussuhde, joka kehittyy pitkän ajan myötä. Tukihenkilöllä on vastuu omista ajatuksistaan, tunteistaan ja teoistaan, joita tukihenkilön ja nuoren välillä syntyy. Vuorovaikutustyö on usein tunnevaltaista ja nuorten käyttäytyminen ja kehitysvaihe tukihenkilötyössä herättävät paljon tunteita.

Vastauksista kävi myös ilmi, että tukihenkilöt kokivat tarvetta tuntea paremmin nuorten elämää ja kiinnostuksen kohteita. Näiden kartoittamista tukihenkilöiden tulee parantaa toimissaan nuoren kanssa.

8.1 Ohjeistus käsikirjan jalkautukseen

Tukihenkilön käsikirja on tarkoitus jalkauttaa yrityksen eri yksiköihin. Tätä kautta saadaan yhtenäinen toimintamalli kaikkien toimipisteiden välille. Työntekijät saattavat vaihtaa työtä yksiköiden välillä. Tällöin ei tarvitse miettiä, kuinka tukihenkilö toimii eri yksiköissä. Systemaattisen tukihenkilön käsikirjan jalkautus sisältää ohjaajien koulutuksen uuden käsikirjan tehokkaaseen hyödyntämiseen sekä tarvittavan ohjeistuksen tuottamisen. Jalkautus on suunniteltu tehtäväksi yksikkö kerrallaan, ja jokaiseen yksikköön toimitetaan etukäteen käsikirja. Tällöin ohjaajat pystyvät tutustumaan siihen rauhasa ennen varsinaista perehdytystä. Käsikirjaa tulee tarvittaessa kehittää.

Ohjeistus käsikirjan jalkautukseen on seuraava:

1. Tukihenkilön käsikirja toimitetaan jokaiseen yksikköön luettavaksi ohjaajille.
2. Ohjaajat tutustuvat tukihenkilön käsikirjaan tukihenkilön näkökulmasta.
3. Ohjaajien tulee pohtia käsikirjan käyttötapoja tukihenkilötyössä.
4. Ohjaajat miettivät seuraavia asioita ennen perehdytystä:
 - a) konkreettisin esimerkein, miten käsikirjaa voi hyödyntää omassa työssä?
 - b) miten kehittäisit tukihenkilökäsikirjaa?
5. Perehdytys tapahtuu eri yksiköissä.
6. Kun arvioit nuorta, ota seuraavat asiat huomioon:

- a) motivoi, kannusta ja innosta nuorta oppimaan
- b) pyri molemminpuoliseen vuorovaikutukseen
- c) pyri rakentamaan ilmapiiriin
- d) ole oikeudenmukainen ja rehellinen
- e) pyri olemaan luottamuksellinen
- f) pyri korostamaan positiivisia asioita, huomioi myös negatiiviset asiat

Tukihenkilön käsikirjan käyttö pohjautuu nuoren kunnioitukseen ja rehelliseen haluun auttaa.

8.2 Pehdytys

Pehdytys tukihenkilön käsikirjan käyttöön tapahtuu seuraavasti:

1. Valitaan rauhallinen paikka.
2. Aikaa varataan kolme tuntia.
3. Pehdytyksen sisältö:
 - a) Vastuu. Vastuulla pyritään herättämään ajatuksia siitä, kuinka tärkeätä on toimia vastuullisesti tukihenkilönä. Tukihenkilön tulee ottaa täysi vastuu omista tekemisistään. Hän on myös oikeutettu saamaan tukea yritykseltä, jos on tarvetta siihen. Tukihenkilö on salassapitovelvollinen kaikissa asioissa, joita tulee esille käsikirjan käytössä.
 - b) Tavoitteet. Tavoitteena on tukea tukihenkilön oppimista ja tuoda esille tavoitteellisesti eri tapoja käyttää käsikirjan lomakkeita. Tukihenkilön tulee selvittää nuoren kanssa tukisuhteen tavoitteet ja odotukset.
 - c) Tarve ja hyöty. Käsikirjan avulla pyritään ammattimaiseen tukihenkilötyöhön ja myönteiseen asennoitumiseen tukihenkilötyötä kohtaan. Tukihenkilön tulee ymmärtää käsikirjan sisältämät tarpeet ja hyödyt nuoren kannalta. Nuorta tulee kannustaa ja tunnistaa omat ongelmansa, jos näitä on olemassa. Tätä kautta hyvä tukihenkilötyö tuottaa tuloksia.
 - d) Käytännön toteutus. Jokainen yksikkö pohtii itse, kuinka käytännön toteutus järjestetään, kun käsikirjaa aletaan toteuttaa nuorten kanssa. Kaikki lomakkeet, jotka tehdään nuoren kanssa, laitetaan nuoren omaan kansioon. Lomakkeiden säilytyksestä on vastuussa yksikön vastaava.
 - e) Lomakkeiden läpikäynti ja seuranta. Lomakkeiden tarkka läpikäynti ja niiden sisäistäminen on tärkeä osa tukihenkilön työtä. Jokaisen tukihenkilön on luettava lomakkeet tarkasti läpi ja opittava käyttämään niitä sujuvasti. Jokaisen tukihenkilön on seurattava nuorta ja tehtävä tarvittaessa uudelleen nuoren kanssa haastattelut lomakkeilla.
 - f) Käsikirjan kehittäminen. Käsikirjaa tulee kehittää tulevaisuudessa, jotta siitä saadaan tulevaisuudessa toimiva työkalu. Kehittäminen on kaikkien tukihenkilöiden vastuulla.

Tukihenkilöiden tulee miettiä, mitä eri menetelmiä ja lomakkeita voidaan lisätä käsi-
kirjaan tulevaisuudessa.

8.3 Lomakkeiden käyttö

Lomakkeet ovat jaettu käytettäväksi teemoittain. Ensimmäisessä osassa ovat yleinen ohje- ja tukihenkilösuunnitelma-lomake. Toisessa osassa ovat: minä tulevaisuudessa-lomake, vahvuudet ja kehityssuunnitelmalomake ja verkostokarttalomake. Kolmannessa osassa ovat seurustelulomake ja terveys- ja hyvinvointilomake. Neljännessä osassa ovat kaverit -lomake, koululomake, harrastuslomake ja vapaa-aikalomake. Viidennessä osassa ovat rahankäyttölomake, päihteet-lomake ja rikokset-lomake. Tällä tavoin tukihenkilöt pystyvät käyttämään tehokkaasti eri lomakkeita työskennellessään nuorten kanssa.

Lomakkeita on tarkoitettu käytettäväksi viidellä eri tapaamiskerralla nuoren kanssa. Tukihenkilön tulee varata tarpeeksi aikaa nuoren kanssa rauhallisessa paikassa ilman häiriötekijöitä. Ensimmäistä osiota tulee käyttää, kun tapaa nuoren ensimmäisen kerran. Silloin tukihenkilö kertoo nuorelle, mistä asiasta on kyse. Tärkeätä on kertoa nuorelle, että tukihenkilö on vaihtolovelvollinen kaikesta mistä he keskenään keskustelevat. Tukihenkilösuunnitelma käydään läpi nuoren kanssa, sitoudutaan siihen yhdessä ja allekirjoitetaan se.

Toisen kerran, kun tukihenkilö tapaa nuoren, käydään läpi toinen osa lomakkeista. Tapaamiseen on varattava aikaa useampi tunti, koska osion läpivienti vie paljon aikaa. Minä tulevaisuudessa -lomakkeen teossa on saatava nuori miettimään omaa tulevaisuuttaan. Nuori miettii, missä hän on viiden vuoden kuluttua. Lomakkeen aihealueiden alle nuori kirjoittaa omilla sanoillaan omat näkemykset tulevaisuudesta. Tukihenkilön tulee virittää keskustelua jokaisen aiheen kohdalla, jotta nuori avautuisi ajatuksistaan omaa tulevaisuuttaan kohtaan.

Vahvuudet ja kehityssuunnitelmalomakkeen kohdalla nuori miettii, mitkä asiat lomakkeen osa-alueissa tukevat hänen tulevaisuuttaan. Tämä tehtävä on hyvin tärkeä, koska sen avulla saadaan koottua eri osa-alueiden sekä suojaavat tekijät, että riskitekijät. Tukihenkilön tulee käyttää nuorelle ymmärrettävää kieltä.

Verkostokarttalomaketta voi tukihenkilö käyttää moneen eri tarkoitukseen. Esimerkiksi kartta mahdollistaa ihmissuhdekokonaisuuksien kuvaamisen. Tukihenkilö voi selvittää nuoren ihmissuhteita, jotka ovat positiivisia tai negatiivisia. Tukihenkilön tulee pyytää nuorta nimeämään verkoston keskeisin henkilö. Tämän henkilön kautta usein kulkee informaatio yksilöltä toiselle. Kartan kautta voi myös selvittää nuoren tuen tarpeita. Verkostokartassa voi käyttää symboleja; naista tai tyttöä edustaa ympyrä, miestä tai poikaa edustaa kolmio, kuollutta edustaa

risti, tukea antavaa suhdetta edustaa plusmerkki, vaikeaa suhdetta edustaa miinus-merkki ja heikkoa suhdetta edustaa kirjain Z.

Kolmannella tapaamiskerralla tukihenkilö käy läpi seurustelulomakkeen sekä terveys- ja hyvinvointilomakkeen. Nuoret aloittavat seurustelun hyvin varhaisessa vaiheessa ja odotukset siihen ovat hyvin erilaisia. Monelle seurustelusuhteen luominen on vaikeata ja he tarvitsevat siihen apua. Tässä tukihenkilön tulee olla varovainen ja hienotunteinen, koska nuori voi arkailla oman seksuaalisuutensa kanssa. Keskustelun tueksi tukihenkilö voi käyttää seuraavia kysymyksiä:

- Miksi seurustelet?
- Mitä toivot seurustelulta?
- Kuinka monta seurustelusuhdetta sinulla on ollut?
- Haittaako seurustelu koulunkäyntiä tai harrastuksia?
- Oletko kokenut seurustelusuhteen aikana jotain mistä et pitänyt?

Terveys- ja hyvinvointilomake annetaan nuorelle täytettäväksi. Tämän jälkeen lomake käydään kohta kohdalta läpi nuoren kanssa. Tukihenkilö kyselee nuorelta, mitä hän on tarkoittanut vastauksillaan. Keskustelun edetessä tukihenkilö antaa nuorelle tietoa fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin liittyvistä asioista. Nuorelle on perusteltava terveyteen liittyvät muutostarpeet. Nämä perustelut voivat olla seuraavanlaisia:

- Miksi aamupala on tärkeä nauttia?
- Miksi yöunen tulee olla riittävä?
- Miten hyvä terveydentila auttaa koulunkäyntiä?
- Miksi pitää puhua, jos on masentunut?
- Miten koulumenestys auttaa tulevaisuudessa?

Tukihenkilö kirjaa ja perustelee lopuksi omat huomionsa.

Neljännellä tapaamiskerralla nuorelle puhutaan kavereista, koulusta, harrastuksista ja vapaaajasta ja tehdään niihin liittyvät lomakkeet. Kaverit ovat tärkeitä jokaiselle nuorelle. Heidän kanssaan nuori pystyy puhumaan asioista, joista tukihenkilön kanssa on lähes mahdotonta keskustella. Riippuu paljon nuoresta paljonko kavereita on. Osa nuorista määrittelevät kavereiksi lähes kaikki tuttavat, kun taas osa nuorista pitää kavereinaan vain muutaman henkilön. Tukihenkilö antaa ensin nuorelle lomakkeen täytettäväksi, jonka jälkeen aloittaa keskustelun nuoren kanssa. Keskustelun tueksi tukihenkilö voi käyttää seuraavia kysymyksiä:

- Mitä ystävyys on?

- Mitä arvostat ystäväissä?
- Joudutko hankaluuksiin kavereiden kanssa?
- Erotatko ystävät ja kaverit toisistaan?
- Onko nuorella hyvä kaveripiiri?

Koulunkäynti on usealle nuorisokodin nuorelle haasteellista. Lomakkeen avulla tukihenkilö pystyy selvittämään ongelmakohdat koulun osalta. Tukihenkilön tulee selvittää ennen tapaamista perustiedot nuoren koulunkäynnistä. Näitä ovat esimerkiksi seuraavat:

- Missä ryhmässä nuori opiskelee?
- Miten koulu on sujunut?
- Missä oppiaineissa nuori on hyvä?
- Mikä on keskiarvo?
- Pääseekö nuoren keskiarvolla siihen kouluun mihin nuori haluaa?
- Miten kaverit vaikuttavat koulunkäyntiin?
- Tukihenkilö voi ottaa yhteyttä kouluun selvittääkseen, miten nuori on käyttäytynyt koulussa.

Tukihenkilö kirjaa nämä tiedot ylös ja liittää ne lomakkeeseen.

Harrastuslomakkeen tukihenkilö täyttää yhdessä nuoren kanssa. Nuoret aloittavat uuden harrastuksen mielellään, mutta osa lopettaa sen, koska ei koe sitä mielekkääksi. Lomakkeen avulla on mahdollista pohtia, mitä harrastusta nuori voisi harrastaa pidempään. Jos nuori jo harrastaa, voi lomakkeen avulla kehittää harrastusta ja nuori ymmärtäisi nykyisen harrastuksen auttavan tulevaisuutta. Keskustelun tueksi tukihenkilö voi käyttää seuraavia kysymyksiä:

- Mitä nuori mieltää harrastukseksi?
- Kenen kanssa harrastaisit mielellään?
- Oletko liikunnallinen?
- Pelkäätkö harrastuksia?

Vapaa-aikalomake täytetään yhdessä nuoren kanssa. Nuoret arvostavat vapaa-aikaa paljon ja haluavat viettää sitä kavereiden kanssa. Tukihenkilön tulee keskustella nuoren kanssa ja laittaa nuori miettimään, mitä muuta voisi tehdä vapaa-ajalla, kuin olla ainoastaan kavereiden kanssa. Keskustelu tueksi tukihenkilö voi käyttää seuraavia kysymyksiä:

- Tarvitsetko vapaa-aikaa?
- Oletko yksin vapaa-aikanasi?
- Kun olet vapaalla, kuka ottaa sinuun yhteyttä?

- Soitatko kavereillesi vapaa-aikana?
- Tapaatko useita kavereita vapaa-ajallasi?

Viidennellä tapaamiskerralla pohditaan nuoren kanssa rahankäyttöä, päihteitä ja rikoksia. Näistä tehdään myös lomakkeet. Tukihenkilö pyytää nuorta täyttämään rahankäyttölomakkeen. Hän laittaa rastit kohtiin, joissa kysytään, mistä hän saa rahaa ja mihin hän kuluttaa sitä. Lisätietoja -kohtaan laitetaan summat. Tämän lomakkeen avulla nuorelle konkretisoituu, paljonko rahaa kuluu eri asioihin. Nuorisokodissa nuorilla on tietty määrä rahaa, joka kuluu eri asioihin. Jos nuori tupakoi, eivätkä nuorisokodin antamat rahat riitä siihen, on oletettavaa, että nuori saa siihen rahaa muualta. Näitä rahanlähteitä voivat olla vanhemmat, isovanhemmat, lainatut rahat kaverilta tai epärehellisin keinoin hankitut tulot, kuten rikokset. Nuori ei myönnä saavansa rahaa epärehellisin keinoin, mutta lomake antaa hyvät mahdollisuudet selvittää rahojen määrän sekä alkuperän. Nuori alkaa miettiä omaa rahankäyttöään, mikä on tulevaisuutta varten tärkeitä. Keskustelun tueksi voi tukihenkilö käyttää seuraavia kysymyksiä:

- Paljonko saat rahaa kuukaudessa?
- Paljonko käytät rahaa päivässä?
- Mihin käytät rahasi?
- Riittävätkö rahasi?
- Tarjoatko kavereillesi?
- Myytkö omia tavaroitasi?

Päihteet lomakkeen nuori voi tehdä netissä. Sen jälkeen tukihenkilö keskustelee nuoren kanssa tuloksista. Tukihenkilön tulee keskustella pisteiden mukaan, mitä nuori on saanut testistä. Myös kertaluonteisen suuren alkoholimäärän riskitekijöistä on valistettava nuorta. Keskustelun tueksi tukihenkilö voi ottaa seuraavia asioita, jotka voivat aiheutua päihteiden käytöstä:

- Tappelut
- Humalassa ajaminen
- Päihteiden vaikutuksen alaisena olevan kuskin kyytiin meneminen
- Terveydelliset riskit
- Riippuvuusriskit
- Myrkytykset
- Tapaturmat
- Sammumisen seurauksena ryöstetyksi tuleminen, pakkaseen sammuminen, oksennukseen tukehtuminen
- Alkoholimyrkytys

Osa nuorisokodissa asuvista nuorista ovat tehneet rikoksia nuoresta iästä huolimatta. Tukihenkilön tulee keskustella rikosoikeudellisesta vastuusta ja siihen liittyvästä 15 vuoden ikära-
jasta. Keskustelun tueksi tukihenkilö voi käyttää seuraavia asioita:

- Kerro sovittelusta
- Rikosrekisterin vaikutus nuoren tulevaisuuteen
- Yhteisvastuullinen korvaaminen
- Rikoksen tekeminen yksin tai ryhmässä
- Uhrin asema ja miltä uhrista tuntuu

Tukihenkilön on hyvä ottaa selvää seuraavista asioista:

- Mitä tarkoittaa yhteisvastuu vahingon korvaamisessa?
- Mitä sovittelu tarkoittaa?
- Sakkoja ei muuteta enää vankeudeksi. Tieto pätee poliisin antamiin sakkoihin.
- Korvaukset eivät vanhene rikoksista aiheutuneista veloista

9 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyön tavoite oli luoda pysyvä työmenettely nuorisokodissa uuden tukihenkilön aloit-
taessa. Opinnäytetyön tavoitteena on luoda työkaluja, joilla voi saavuttaa luottamusta, tur-
vallisuuden tunnetta ja yhteistyötä nuoren kanssa. Tällä hetkellä tukihenkilön työhön ei ole
perehdytystä, joten työ on luotava ja selvítettävä itse. Yksi suurimmista haasteista on vastata
tukihenkilöiden tuen tarpeeseen. Miten aktivoida ja motivoida tukihenkilöt olemaan tuettavi-
en nuorten tukena? Millaisia mahdollisuuksia yrityksellä on olla tukihenkilöiden tukena?

Opinnäytetyössä ilmenee, kuinka tukihenkilönä toimiminen on arkipäiväistä työtä. Siinä ei
tarvitse olla jatkuvasti tekemässä jotain suurta nuoren kanssa, vaan se on yhdessä arjen elä-
mistä ja nuorten jokapäiväiseen tekemiseen osallistumista.

Nuorisokodissa nuoret ovat jo varhaisessa vaiheessa joutuneet kokemaan erilaisia sosiaalisia
ja elämään liittyviä ongelmia. Useiden nuorten lähtökohdat ovat olleet heikkoja, ja tämän
vuoksi he ovat joutuneet nuorisokotiin. Tukihenkilö voi jo heti nuoren tullessa nuorisokotiin
auttaa nuorta kulkemaan parempaa tulevaisuutta kohti. Tukihenkilönä toimiminen rakentaa
vuorovaikutustilanteita, ja vaikuttaminen tapahtuu eri tilanteisiin puuttumalla. Tukihenkilön
tulee heti alussa tehdä nuoren kanssa tiivistä yhteistyötä ja kartoittaa nuoren sen hetkinen
tilanne eri haastatteluilla. Tähän tarpeeseen loin eri kysymyslomakkeet eri tilanteita varten.

Vaikka jokainen tukihenkilö toimii oman persoonansa kautta, tulee tukihenkilön nähdä nuori omana persoonanaan ja auttaa häntä yksilönä. Kaikki menetelmät eivät toimi samalla tavoin nuorten kohdalla vaan tukihenkilön tulee toimia aktiivisesti ja olla valppaana, jotta toivottu lopputulos olisi mahdollinen. Jokainen tukihenkilönä toiminut oli käyttänyt alkukartoitusta tukityönsä menetelmänä. Tämän jälkeen nuorta oli ohjattu erilaisin keskusteluin. Kuitenkaan minkäänlaisia muita tiedostettuja menetelmiä ei ollut käytetty. Jatkossa on tarkoituksena käyttää luotuja kysymyslomakkeita eri tilanteissa sopiviin tarkoituksiin nuorten hyväksi. Yrityksessä on vahva urheilullinen ja luova toiminnallinen tausta. Näistä on suuri apu nuoren vuorovaikutukseen ja sen kehittymiseen.

Jokaisen tukihenkilön tulisi reflektoida itseään tukihenkilönä toimiessaan. Reflektoinnin kohteena voisivat olla tukityöhön liittyvät ongelmat, kysymykset ja haasteet. Tämä toimisi silloin tukihenkilön omana menetelmänä kehittyä tukihenkilönä ja nuoren ymmärtäjänä. Tukihenkilön tulisi ratkaista nuoren ongelmia. Monessa tapauksessa tukihenkilön omat ratkaisuntietotyöt eivät riitä ja nuoren kanssa ratkaistavat ongelmat voivat helposti jäädä selvittämättä. Tällöin tukihenkilön tulisi miettiä laajemmin kokonaisuutta ja pyytää apua muualta ongelmien ratkaisuun.

Kaikkien haastateltavien vastauksista ilmeni, kuinka vähän tukihenkilötoimintaa pystytään tekemään yrityksessä. Heidän mukaansa tukihenkilötoimintaa tulisi kehittää ja saada erilaisia toimintatapoja ja keinoja toimia paremmin tukihenkilönä. Tämä asettaa tukihenkilölle suuren vastuun, ja taitoja toimia tukihenkilönä tulisi jatkuvasti kehittää. Tukihenkilöillä on erilaisia koulutustaustoja, jotka tukevat toimintaa eri tavalla. Se mikä toimii parhaiten eri nuorten kohdalla, on tällä hetkellä tukihenkilön omien taitojen varassa. Tähän pyrin saamaan yhtenäisen toimintamallin, jota voi jokainen tukihenkilö käyttää oman harkintansa mukaan.

Tukihenkilötoiminta sisältää paljon muitakin elementtejä, kuten luottamuksellisuus, kokonaisuuden hallitseminen, pitkäjänteinen työskentely ja välittäminen. Luottamuksellisuus syntyy pitkän ajan kuluessa tukihenkilön ja nuoren välille vain, jos molemmat ovat sitoutuneita tukisuhteeseen. Jotta luottamuksellisuus saavutetaan, tulee tukihenkilön voittaa nuoren luottamus. Tämä voi kestää nuoresta riippuen pitkään, koska nuoren on usein vaikeaa luottaa aikuiseen. Luottamus syntyy kahdenkeskisissä vuorovaikutuksellisissa keskusteluissa, aidosti nuorta kuunnellen. Tukisuhde on myös vastavuoroinen, joten nuori on saatava panostamaan tukisuhteeseen.

Pitkäjänteisyys tukitoiminnassa merkitsee tukihenkilön ja nuoren yhteisten tavoitteiden sopimista. Nämä voivat olla kouluarvosanojen korottaminen, jolloin tukihenkilö auttaa nuorta esimerkiksi koulutehtävien teossa. Työn tuloksena on se, että nuori oppii tekemään pitkäjänteisesti työtä saavuttaakseen asioita, jotka auttavat tulevaisuuden rakentamisessa. Nuorel-

ta puuttuu usein johdonmukainen tapa toimia. Tällöin tukihenkilön tulee toimia rajojen asettajana ja valvojana.

Keskusteluista tuli ilmi, että kaikki haastateltavat välittävät paljon nuorisokodin nuorista, ja aito välittäminen välittyi pohdiskelevana ajatuksen juoksuna sekä sitoutuneisuutena. Näillä päästäisiin tavoitteisiin nuoren kohdalla. Ilman aitoa välittämistä ei tukihenkilö pääse tavoitteisiin, jotka on luotu yhdessä.

Lähteet

Painetut lähteet

- Alasuutari, P. 1993. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos 1995. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. 2001. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, Yliopistopaino.
- Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Helsinki: Akatiimi.
- Arnkil, E. 1991. Peilejä. Hypoteeseja sosiaalityön ristiriidoista ja kehitysvyöhykkeistä. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Helenius, T., Pennanen, R., Huttunen, M. 2004. Tukihenkilöopas. Helsinki: Sylva.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Koivikko, M., Sipari, S. 2006. Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus. Helsinki: Vajaaliikkeisten kunto ry.
- Korhonen, A. 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ.
- Lagerspetz, K. 1998. Naisten aggressio. Helsinki: Tammi.
- Lahtinen, P. 2004. Ihminen on tärkein instrumentti. Työnohjaus vapaaehtoisessa tukihenkilötyössä. Helsinki: SMS-Tuotanto.
- Lundbom, P., Herranen, J. (toim.) 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: International Methelp.
- Mäkinen, P., Rahikka, A., Raatikainen, E., Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY.
- Kumpula, H., Lounamaa, A., Paavola, M., Lunetta, P., Impinen, A. 2006. Nuorten miesten tapaturmat ja väkivalta. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:71. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Pulma, P., Turpeinen, O. 1987. Suomen lastensuojelun historia. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Pulkinen, L., Pitkänen, T. 2002. Nuorten alkoholinkäyttö aikuisiän alkoholinkäytön ennustajana. Helsinki: Tiimi 27.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E., Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Tuomi, J., Sarajarvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Sähköiset lähteet

Finlex. Lainsäädäntö. Ajantasainen lainsäädäntö.1889 » 19.12.1889/39. Viitattu 18.9.2012

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L28>

Lastensuojelu 2010. Tilastoraportti 2011, 20.10.2011 Suomen virallinen tilasto. Viitattu 19.9.2012

www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29_11.pdf

Lastensuojeluinfo 2012. Viitattu 28.9.2012

<http://www.lastensuojelu.info/fi/palvelut.html>

Lastensuojelun käsikirja 2012. Viitattu 28.9.2012

http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mitaonlastensuojelu/lastensuojelun_palvelujarjestelma/

Lastensuojelun käsikirja 2012. Viitattu 21.11.2012

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/>

Lastensuojelun tietopaketti 2008. Viitattu 28.9.2012

www.tampere.fi/tiedostot/55CgiYaMF/Lastensuojelun_tietopaketti.pdf

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Nuorten netti/mielenterveys. Viitattu 30.8.2012

<http://www.mll.fi/nuortennetti/mielenterveys/>

Stakes. 2006. Päivitetty 10.5.2012. Lastensuojelu. Viitattu 28.5.2012

<http://www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm>

STM 2011. Lastensuojelua ja perhehoitoa koskevia muutoksia vuosina 2011-2012. Viitattu 30.5.2012

<http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1567443>

Liitteet

Liite 1 Haastattelulomake	36
Liite 2 Yleinen ohje-lomake	37
Liite 3 Tukihenkilösuunnitelma-lomake.....	38
Liite 4 Minä tulevaisuudessa-lomake	39
Liite 5 Vahvuudet ja kehitymissuunnitelma-lomake.....	43
Liite 6 Verkostokartta-lomake	44
Liite 7 Seurustelu-lomake	46
Liite 8 Terveys/hyvinvointi-lomake.....	48
Liite 9 Kaverit-lomake	50
Liite 10 Koulu-lomake	52
Liite 11 Harrastukset-lomake	54
Liite 12 Vapaa-aika-lomake	56
Liite 13 Rahankäyttö-lomake	58
Liite 14 Päihteet-lomake	60
Liite 15 Rikokset-lomake	64

Liite 1 Haastattelulomake

Haastattelulomake

1. Mikä on tukihenkilö?
2. Milloin tukihenkilöä tarvitaan?
3. Mitä ominaisuuksia tukihenkilöllä tulisi olla?
4. Kertoisitko mitä nuoren mielestä tarkoittaa tukihenkilötoiminta? Mitä nuori ymmärtää sanalla tukihenkilö?

5. Miten aktivoida ja motivoida tukihenkilöt olemaan tuettavien nuorten tukena?
6. Miten tukihenkilö pystyy tukemaan nuoren hyvinvointia?
7. Millainen merkitys tukihenkilöllä on tuettavan nuoren hyvinvoinnille?
8. Kerrotko siitä, mitä nuoret voivat tehdä tukihenkilön kanssa?

9. Miten tukihenkilöt omasta mielestään tulisi toimia auttaessaan nuoria?
10. Minkälaisia menetelmiä tulisi käyttää toimiessaan tukihenkilönä?
11. Minkälaisia rooleja tukihenkilön tulisi ottaa?
12. Millaisia mahdollisuuksia yrityksellä tulisi olla tukihenkilöiden tukena?

Liite 2 Yleinen ohje-lomake

Yleinen ohje-lomake

Kun tapaat nuoren ensimmäistä kertaa, muista seuraavat asiat:

- Kerro mitä tehtävässä on kyse
- Kerro kuinka kauan tehtävä kestää
- Kerro vaitiolovelvollisuudestasi. Osa kysymyksistä on hyvin henkilökohtaisia.
- Kerro, kuinka lastensuojelulaki velvoittaa sinua ja kertoa sisällöstä tarkemmin
- Kysy onko nuorella mitään kysyttävää tehtävistä

Päätä itse miten ja missä toteutat menetelmällisesti nuoren kanssa keskustelut ja kysymiset. Paikkoina voivat olla esimerkiksi nuoren huone, punttisali, judosali, lenkkeily tai museossa käynti.

Liite 3 Tukihenkilösuunnitelma-lomake

TUKIHENKILÖSUUNNITELMA

Tukisuhteen alku: _____

Tuettava:
Tukihenkilö:

Tukisuhteen tavoitteet ja seuranta:

Sovitut asiat: kuinka usein tavataan, mitä yhdessä tehdään, miten pidetään muulloin yhteyttä:

Mäntsälä ____/____ 20__

Tuettava

Tukihenkilö

(Jarmo Lindgren)

Liite 4 Minä tulevaisuudessa-lomake

Minä tulevaisuudessa

Minä tulevaisuudessa -tehtävässä nuoren pitää miettiä, mitä hän tulee olemaan 18-vuotiaana. Tämän lomakkeen avulla nuoren tulee miettiä omia ajatuksiaan tulevaisuudesta. Osa nuorista ei ajattele tulevaisuutta pitkälle ja heidän on hyvä pohtia sitä ajoissa. Heillä voi olla erilaisia kuvitelmia siitä ja minkälaiseksi he sen kuvittelevat. Osalle nuoria on vaikeaa tulevaisuuden miettiminen, joten auta nuorta tehtävän suorittamisessa. Tähän tarvitset rauhallisen paikan, joten nuori on hyvä viedä rauhalliseen paikkaan kahden kesken, jossa ei ole häiriötekijöitä. Osa nuorista näkee melko yksipuolisesti asioita ja heidät on hyvä saada omaehtoisesti pohtimaan tulevaisuuteen liittyviä asioita.

Tulevaisuuden muistelu menetelmä on kehitetty nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten työvälineeksi. Se on Stakesissa kehitetty ennakointidialogi.

Keskustelun tueksi voit käyttää seuraavia kysymyksiä. Muista, että pystyt rakentamaan kysymyksiä eri näkökulmista ja älä jää tilanteeseen kiinni.

Vanhemmat

- Millaiset välit sinulla on vanhempiesi?
- Ovatko ne muuttuneet sijoituksen aikana?
- Vietätkö aikaa vanhempiesi kanssa kotilomilla?
- Miten pidätte yhteyttä keskenänne?
- Soitatko mielelläsi vanhemillesi vai soittavatko he sinulle?
- Milloin soitit viimeksi vanhemillesi?
- Tukeudutko vanhempiesi ja millaisissa asioissa?
- Onko teillä yhteisiä harrastuksia vanhempien kanssa?
- Kuinka usein soitat vanhemillesi?

Seurustelu

- Seurusteletko tällä hetkellä?
- Haluaisitko seurustella?

- Onko nykyinen tyttöystävä sinulle oikea? Miksi?
- Miksi seurustelet?
- Mitä arvostat seurustelussa?
- Seurustelevatko kaverit tällä hetkellä?
- Haittaako sijoituksessa olo seurustelua?

Harrastukset

- Mitä harrastat?
- Kuinka pitkään olet harrastanut?
- Mitä haluaisit harrastaa?
- Oletko lopettanut harrastuksen? Miksi?
- Mikä sinua kiinnostaa harrastamisessa?
- Harrastatko mieluummin yksin vai kavereiden kanssa?

Kaveripiiri

- Onko sinulla kavereita?
- Onko sinulla läheisiä kavereita?
- Mitä teet kavereiden kanssa koulussa?
- Mitä teet kavereiden kanssa vapaa-aikana?
- Miten kaverit suhtautuvat sinuun?
- Onko sinulla ollut riitoja kavereiden kanssa?
- Saatko helposti kavereita?
- Miten kaverit suhtautuvat sinuun?
- Riiteletkö kavereiden kanssa?

Terveys

- Minkälainen terveys sinulla on tällä hetkellä?
- Miten pidät huolta terveydestäsi?
- Millainen kunto sinulla on?
- Miten ajattelet kunnon vaikuttavan terveyteesi?
- Mitä terveys merkitsee sinulle?
- Miten voit vaikuttaa terveyteesi?
- Haluatko vaikuttaa terveyteesi?

Rikokset

- Oletko ollut tekemisissä poliisin kanssa?
- Miksi olet ollut tekemisissä poliisin kanssa?
- Onko sinua sakotettu? Miksi?
- Onko sinulla rikosrekisteriä?
- Mitä mieltä olet poliisista?
- Oletko ollut tekemässä laittomuuksia?

- Arvostatko poliisia? Miksi?
- Ovatko kaverisi olleet tekemisissä poliisin kanssa?

Päihteet

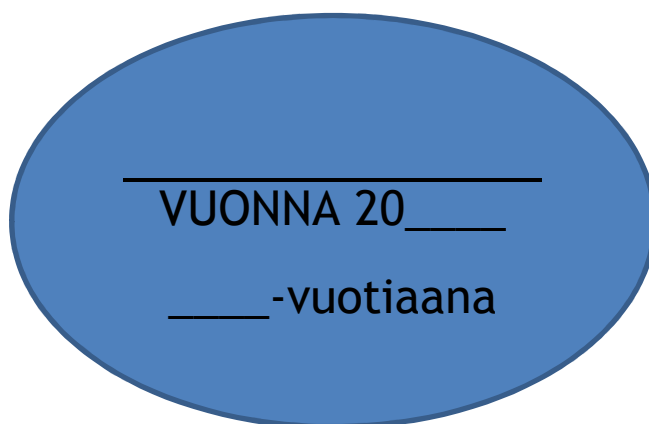
- Oletko käyttänyt päihteitä?
- Miksi olet käyttänyt päihteitä?
- Käytätkö mielestäsi paljon vai vähän päihteitä?
- Paljonko sinulla kuluu rahaa päihteisiin?
- Mistä saat päihteitä?
- Miten päihteet vaikuttavat sinuun?
- Missä käytät päihteitä?
- Miksi käytät päihteitä?
- Kuinka usein käytät päihteitä?

Raha-asiat

- Mihin kulutat rahaa?
- Miten saat rahaa?
- Mistä saat rahaa?
- Pystytkö säästämään?
- Haluatko säästää?
- Lainaatko kavereilta/kavereiltasi?
- Oletko tehnyt töitä?
- Haluatko tehdä töitä?

Koulu/opiskelu

- Miten koulusi sujuu?
- Pidätkö koulunkäynnistä? Miksi?
- Mikä sinua kiinnostaa koulussa?
- Mikä on unelma-ammattisi?
- Tarvitsetko apua koulunkäynnissä?
- Mistä et pidä koulunkäynnissä?
- Mikä on koulun merkitys elämässäsi?

Vanhemmat

Rikokset

Seurustelu

Raha-asiat

Koulu/opiskelu

Kaveripiiri

Päihteet

Terveys

Harrastukset

Liite 5 Vahvuudet ja kehityssuunnitelma-lomake

VAHVUUDET JA KEHITYSSUUNNITELMA

Nimi ja päivämäärä

Alla olevia asioita koskien	Tulevaisuuttani tukee	Kehitettävät asiat	Tuettavat asiat	Saanko tukea nuorisokodissa?
Perhe/vanhemmat				
Seurustelu				
Terveys				
Kaverit				
Harrastukset ja vapaa-aika				
Rahankäyttö				
Koulu				
Päihteet				
Rikokset				

(Ehkäisevän Lastensuojelun menetelmä työkirja & Jarmo Lindgren)

Liite 6 Verkostokartta-lomake

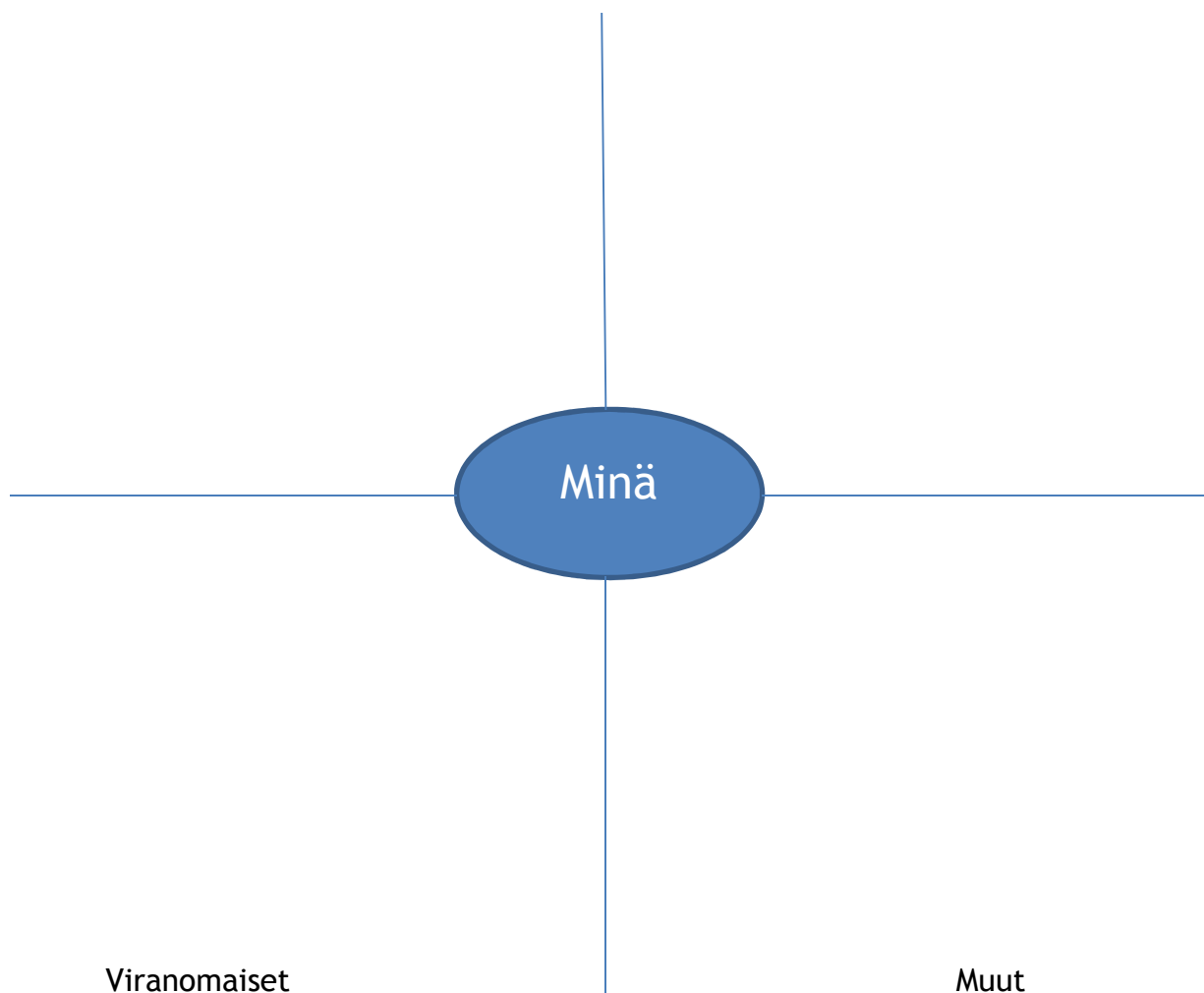
PERHEENI

Verkostokartta

Voit käyttää verkostokarttaa useisiin tarkoituksiin, kuten tukiverkoston kartoittamista yhdessä nuoren kanssa. Sen kautta voit selvittää nuoren positiivisia ja negatiivisia ihmissuhteita ja potentiaalisen tuen mahdollisuuksia. Voit käyttää sitä myös, kun hahmottelet sosiaalityön yhteistyötahoja. Joskus verkostoa ei ole riittävästi, eikä nuori saa tarvitsemaansa tukea. Tukea antavia tahoja voi joskus olla paljon, mutta nuoren tarpeet eivät silti tule kuulluksi vaan hänelle tarjotaan muuta tukea kuin mitä hän itse ilmaisee tarvitsevansa.

Perhe ja suku

Ystävät, tuttavat

1. Kerro äidistäsi. Minkälainen äitisi on?

2. Mikä on kaikkein mukavinta äidissäsi?

3. Kerro isästäsi. Minkälainen isäsi on?

4. Mikä on kaikkein mukavinta isässäsi?

5. Minkälaiset päivät ovat kaikkein hauskipia?

6. Minkälaiset päivät ovat ikävämpiä/kurjimpia?

7. Jos sinulla on paha mieli, pelottaa tai huolestuttaa, niin kenen kanssa voit puhua siitä?

8. Voitko kertoa salaisuuDET ja tärkeät asiat jollekin? Kenelle?

Liite 7 Seurustelu-lomake

SEURUSTELU

Nimi ja pvm

1. Seurusteletko?	Kyllä /Ei
2. Oletko seurustellut?	Kyllä /Ei
3. Haluaisitko seurustella?	Kyllä /Ei
4. Ovatko seurustelusuhteesi olleet hyviä?	Kyllä /Ei
5. Onko sinulla ollut paljon seurustelukumppaneita?	Kyllä /Ei
6. Onko nykyinen tyttöystävä sinulle oikea?	Kyllä /Ei

Miksi?

7. Miksi seurustelet?

8. Mitä arvostat seurustelussa?

9. Haittaako sijoituksessa olo seurustelua?

Miten?

10. Oletko kokenut seurustelussa asioita, joista et pidä?

11. Mitä toivot seurustelultasi?

12. Seurustelevatko kaverisi tällä hetkellä?

Kyllä /Ei

Liite 8 Terveys/hyvinvointi-lomake

TERVEYS/HYVINVOINTI

Nimi ja pvm

1. Syötkö aamupalan?	Kyllä /Ei
2. Syötkö koulussa ruoan?	Kyllä /Ei
3. Syötkö päivittäin lämpimän ruoan?	Kyllä /Ei
4. Nukutko riittävästi? Paljonko? _____	Kyllä /Ei
5. Mihin aikaan menet nukkumaan? Klo _____	
6. Liikutko päivittäin?	Kyllä /Ei
7. Oletko tyytyväinen koulumenestykseesi?	Kyllä /Ei
8. Oletko ollut pois luvatta koulusta?	Kyllä /Ei
9. Kiusataanko sinua koulussa?	Kyllä /Ei
10. Oletko kokenut fyysistä väkivaltaa?	Kyllä /Ei
11. Oletko kokenut henkistä väkivaltaa?	Kyllä /Ei
12. Tunnetko itsesi yksinäiseksi?	Kyllä /Ei
13. Onko sinulla keskittymisvaikeuksia?	Kyllä /Ei
14. Onko sinulla oppimisvaikeuksia?	Kyllä /Ei
15. Koetko itsesi masentuneeksi?	Kyllä /Ei
16. Oletko kokenut itsesi ahdistuneeksi?	Kyllä /Ei
17. Koetko itsesi aggressiiviseksi?	Kyllä /Ei
18. Onko sinulla ollut pelkotiloja?	Kyllä /Ei
19. Oletko huolissasi läheisistä ihmisistä?	Kyllä /Ei
20. Onko terveydentilasi hyvä?	Kyllä /Ei
21. Oletko kohdannut elämäsi aikana kriisejä?	Kyllä /Ei
22. Onko sinulla säännöllinen lääkitys?	Kyllä /Ei

23. Kuinka purat erilaiset tunteesi? Kyllä /Ei

24. Onko sinulla nuorisokodissa aikuinen, jonka kanssa voit puhua asioista?

Kyllä /Ei

25. Millaisia tunteita sinulla on ollut viime viikon aikana?

väsynyt iloinen surullinen huolestunut kiukkuinen

onnellinen ahdistunut tyytyväinen ylpeä

muu: _____

26. Mitä seuraavista sinulla on säännöllisesti?

päänsärkyä unettomuutta väsymystä pelkoa

itsetuhoisia ajatuksia huimausta vatsakipua selkäkipuja

niskakipuja iho-ongelmia syömisvaikeuksia

muu: _____

Liite 9 Kaverit-lomake

KAVERIT

Nimi ja pvm

1. Onko sinulla kavereita?	Kyllä /Ei
2. Onko sinulla parasta ystävää/ystäviä?	Kyllä /Ei
3. Onko sinulla läheisiä kavereita?	Kyllä /Ei
4. Onko sinulla ollut riitoja kavereiden kanssa?	Kyllä /Ei
5. Saatko helposti kavereita?	Kyllä /Ei
6. Riiteletkö kavereiden kanssa?	Kyllä /Ei
7. Onko sinun vaikeata saada kavereita?	Kyllä /Ei
8. Teetkö tiettyjen kavereiden kanssa hölmöyksiä?	Kyllä /Ei

Mitä?

9. Selvitätkö riitiasi?	Kyllä /Ei

Miten/miksi?

10. Mitä teet kavereiden kanssa?

11. Mitä teet kavereiden kanssa koulussa?

12. Mitä teet kavereiden kanssa vapaa-aikana?

13. Miten kaverit suhtautuvat sinuun?

14. Mistä olet saanut kavereita?

15. Kerro kavereistasi:

Liite 10 Koulu-lomake

KOULU

Nimi ja pvm

1. Pidätkö koulunkäynnistä?

Kyllä /Ei

Miksi?

2. Menetkö mielelläsi kouluun?

Kyllä /Ei

3. Mikä sinua kiinnostaa koulussa?

4. Onko sinulla unelma-ammattia?

Kyllä /Ei

5. Tarvitsetko apua koulunkäynnissä?

Kyllä /Ei

Miksi, miten?

6. Mistä et pidä koulunkäynnissä?

7. Mikä on koulun merkitys elämässäsi?

8. Sujuuko koulusi hyvin?

Kyllä /Ei

9. Tarvitsetko koulua tulevaisuuttasi varten?

Kyllä /Ei

Miksi?

10. Mikä sinua kiinnostaa tällä hetkellä?

11. Teetkö töitä koulun ohella?

Kyllä /Ei

Mitä?

12. Haluaisitko tehdä töitä koulun ohella?

Kyllä /Ei

Mitä töitä?

13. Tukeeko nuorisokoti koulunkäyntiäsi?

Kyllä/ Ei

Miten?

Liite 11 Harrastukset-lomake

HARRASTUKSET

Nimi ja pvm

1. Harrastatko mitään? Kyllä /Ei

Mitä?

2. Harrastatko mieluummin yksin? Kyllä /Ei

3. Haluaisitko alkaa harrastamaan? Kyllä /Ei

4. Onko mielestäsi tarpeellista harrastaa? Kyllä /Ei

5. Pidätkö harrastamisesta? Kyllä /Ei

6. Onko sinulla vanhoja harrastuksia? Kyllä /Ei

7. Pidätkö nuorisokodin tarjoamista harrastuksista? Kyllä /Ei

8. Mitä harrastaisit, jos saisit itse valita?

9. Mitä teet vapaa-ajallasi?

10. Voisiko jokin harrastus auttaa tulevaisuuttasi? Kyllä /Ei

Mikä harrastus?

11. Onko kaveria, jonka kanssa haluaisit harrastaa? Kyllä /Ei

Kuka? _____

12. Haluaisitko saada lisää tietoa harrastuksista? Kyllä /Ei

Mistä?

13. Haluaisitko tutustua uuteen harrastukseen? Kyllä /Ei

Mihin?

14. Voitko itse vaikuttaa harrastamiisi harrastuksiin? Kyllä /Ei

15. Harrastatko tällä hetkellä mielekkäästi? Kyllä /Ei

16. Mikä on paras harrastus mitä tiedät?

Liite 12 Vapaa-aika-lomake

VAPAA-AIKA

Nimi ja pvm

1. Onko sinulla tarpeeksi vapaa-aikaa? Kyllä /Ei

2. Tapaatko kavereitasi vapaa-ajalla? Kyllä /Ei

3. Haluaisitko lisää vapaa-aikaa? Kyllä /Ei

4. Miten vietät vapaa-aikasi?

5. Missä olet vapaa-aikana kavereiden kanssa?

6. Onko jotain tekemistä tai paikkoja joihin haluaisit mennä, mutta et voi? Mitä?

7. Mitkä asiat voisivat parantaa mahdollisuuksiasi päästä viettämään vapaa-aikaa enemmän?

8. Miten nuorisokoti voisi auttaa sinua vapaa-ajalla?

9. Paljonko sinulla on kavereita?

ei yhtään 1-3 4-10 10–

10. Paljonko käytät vapaa-ajastasi tietokoneella?

tunnin 2 tuntia 3 tuntia 4 tuntia 5 tuntia 6 tuntia
 7 tuntia tai enemmän

11. Mihin käytät tietokonetta?

12. Onko sinua kiusattu vapaa-ajalla?

Kyllä /Ei

Miten?

Liite 13 Rahankäyttö-lomake

RAHANKÄYTTÖ

Nimi ja pvm

	Saan rahaa/ hankin rahaa	Kulutan rahaa	Lisätietoja
Perhe/vanhemmat			
Seurustelu			
Terveys			
Kaverit			
Harrastukset/ vapaa-aika			
Koulu			
Päihteet			
Rikokset			

1. Onko sinulla käytössä?

pankkitili

Kyllä/Ei

pankkikortti

Kyllä/Ei

2. Kerro, millainen olet rahankäyttäjänä?

3. Osaatko säästää? Miten? Mihin?

4. Onko sinulla velkaa?

Kyllä/Ei

5. Lainaatko rahaa?

Kyllä/Ei

Kenelle?

Keneltä?

6. Mihin kaikkeen kulutat rahaa?

Liite 14 Päihdeet-lomake

Tämän testin voi nuori tehdä netissä osoitteessa <http://www.selvapeli.fi/?id=5&sub=4>,
jonka jälkeen voit keskustella nuoren kanssa tuloksista.

PÄIHTEET

Nimi ja pvm

NUORTEN PÄIHDEMITTARI

Merkitse vaihtoehdot, jotka kuvaavat sinun päihteiden käyttöäsi viimeisen vuoden aikana.

1. Tupakoitko tai käytätkö nuuskaa?

- En
- Tupakoin tai käytän nuuskaa satunnaisesti
- Tupakoin tai käytän nuuskaa päivittäin

2. Oletko kokeillut tai käyttänyt päihteitä viimeisen vuoden aikana?

- En.
- Alkoholia
- Lääkkeitä, että saisin pään sekaisin
- Liuotainaineita (imppaaminen)
- Huumeita
- Jotain muita päihteitä
- Alkoholia ja edellä mainittuja aineita samaan aikaan (sekakäyttö)

Jos vastasit edelliseen kysymykseen "en", voit siirtyä kysymykseen 13.

3. Kuinka usein olet kokeillut tai käyttänyt muita päihteitä kuin tupakkaa viimeisen vuoden aikana?

- 1-3 kertaa
- 4-6 kertaa

- Noin kerran kuukaudessa
- Pari kertaa kuukaudessa
- Kerran viikossa tai useammin

4. Kuinka monta annosta alkoholia juot yleensä niinä päivinä, jolloin käytät alkoholia? (Katso seuraava taulukko)

- En käytä alkoholia
- 1-2 annosta
- 3-4 annosta
- 5-6 annosta
- 7 tai enemmän

Alkoholiannoksella tarkoitetaan:
pullo (0,33 l) keskiolutta tai siideriä tai
reilu puoli lasia (12 cl) mietoa viiniä tai
vajaa puoli lasia (8 cl) väkevää viiniä tai
vajaa neljännes lasia (4 cl) viinaa

Esimerkkejä:

0,5 l siideriä tai keskiolutta on 1,5 annosta

0,3 l pullo A-olutta on 1,5 annosta

3/4 litran pullo mietoa viiniä on 6 annosta

0,5 l pullo viinaa on 13 annosta

1 "six-pack" keskiolutta (0,33 l x 6) 6 annosta

5. Oletko myöhästynyt, lähtenyt kesken päivän tai jäänyt pois koulusta päihteiden käyttösi takia?

- En koskaan
- Kerran
- 2-3 kertaa
- 4 kertaa tai useammin

6. Oletko toiminut päihtyneenä seuraavilla tavoilla? (Yksi tai useampi ren-
gastus)

- Olen satuttanut itseäni
- Olen satuttanut toista
- Olen ollut autossa, jota on ajanut päihtynyt
- Olen ajanut itse päihtyneenä autoa
- Olen ollut seksisuhteessa, jota olen katunut jälkeenpäin
- En ole joutunut mihinkään vaikeuksiin

Jos et ole joutunut vaikeuksiin, voit siirtyä kysymykseen 8.

7. Kuinka usein olet toiminut edellä mainitulla tavalla?

- Kerran
- Kahdesti
- Useammin

8. Kuinka usein päihtymisen jälkeen olet unohtanut, mitä teit tai mitä ta-
pahtui? (Menikö muisti?)

- En kertaakaan
- Kerran
- Useammin

9. Oletko sammunut?

- En kertaakaan
- Kerran
- Useammin

10. Miksi käytät pähteitä?

- Seuran vuoksi kavereiden kanssa
- Hauskanpitoon
- Rentoutumiseen
- Helpottaakseni pahaa oloa
- Humalan vuoksi tai saadakseni pään sekaisin

Jonkin muun syyn takia

11. Millaiseksi arvioit oman päihteiden käyttösi verrattuna muihin samankäisiin nuoriin?

- Erittäin vähäiseksi
- Samanlaiseksi
- Melko runsaaksi
- Huolestuttavan runsaaksi

12. Onko joku läheisesi tai ystäväsi ollut huolissaan päihteiden käytöstäsi tai ehdottanut, että vähentäisit sitä

- Ei
- Keskusteltu kerran
- Keskusteltu useita kertoja

13. Kuuluuko lähiystäväpiiriisi joku, joka on kokeillut huumausaineita?

- Ei
- Yksi henkilö
- 2-5 henkilöä
- Useampi kuin 5 henkilöä

Liite 15 Rikokset-lomake

RIKOKSET_____
Nimi ja pvm

	Olen tehnyt	Olen nähnyt	Olen ollut uhri- na	Korvaukset, sakot, so- vittelu, tuomio	Lisätiedot
Näpistys, petos					
Päihteiden käyttö					
Huumausainerikos					
Ilkivalta					
Vahingonteko					
Varkaus, törkeä varkaus					
Alkoholin hallus- sapito					
Piratismi					
Laiton uhkaus					
Päihtyneenä aja- minen					
Maksuvälinepetos					
Pahoinpitely					
Päihteiden myy- minen alaikäisel- le					
Seksuaalinen vä- kivalta					

Henkinen väkivalta					
-----------------------	--	--	--	--	--

Perheväkivalta					
Liikenneturvalli- suuden vaaran- taminen					

Tässä osassa, näytä ja kerro mitä suomen rikoslaki tarkoittaa eri rikosnimikkeissä. Nuori ei ymmärrä nimikkeiden eroja.

Näpistys, petos

Näpistys

Jos varkaus, huomioon ottaen anastetun omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava näpistyksestä sakkoon.

Petos

Joka, hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä taikka toista vahingoittaakseen, erehdyttämällä tai erehdystä hyväksi käyttämällä saa toisen tekemään tai jättämään tekemättä jotakin ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa erehtyneelle tai sille, jonka eduista tällä on ollut mahdollisuus määrätä, on tuomittava petoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Törkeä petos

Jos petoksessa

- 1) tavoitellaan huomattavaa hyötyä,
- 2) aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuvaan vahinkoa,
- 3) rikos tehdään käyttämällä hyväksi vastuulliseen asemaan perustuvaa erityistä luottamusta tai
- 4) rikos tehdään käyttämällä hyväksi toisen erityistä heikkoutta tai muuta turvatonta tilaa

ja petos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä petoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Lievä petos

Jos petos, huomioon ottaen tavoitellun hyödyn tai aiheutetun vahingon määrä taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava lievästä petoksesta sakkoon.

Yritys on rangaistava.

Päihteiden käyttö

Päihde

Päihteellä tarkoitetaan alkoholijuomaa sekä muuta päihtymistarkoituksessa käytettävää ainetta.

Lain mukaan alkoholin ja tupakan myynti ja välittäminen alle 18-vuotiaalle on kielletty. Alle 18-vuotiaat eivät saa pitää hallussaan alkoholijuomia tai tupakkatuotteita. Huumausaineiden käyttö, välittäminen ja myynti ovat lainvastaista iästä riippumatta.

Huumausainerikos

Joka laittomasti

- 1) valmistaa tai yrittää valmistaa huumausainetta taikka viljelee tai yrittää viljellä kokapensasta, kat-kasvia (*Catha edulis*) tai Psilosybe-sieniä,
- 2) viljelee tai yrittää viljellä oopiumiunikkoa, hampua tai meskaliinia sisältäviä kaktuskasveja käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena taikka käytettäväksi huumausaineen valmistuksessa tai tuotannossa,
- 3) tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta taikka kuljettaa tai kuljetuttaa tai yrittää kuljettaa tai kuljetuttaa huumausainetta,
- 4) myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää huumausainetta, tai
- 5) pitää hallussaan tai yrittää hankkia huumausainetta,

on tuomittava huumausainerikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Törkeä huumausainerikos

Jos huumausainerikoksessa

- 1) rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen huumausaine tai suuri määrä huumausainetta,
- 2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,
- 3) rikoksentekijä toimii sellaisen rikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä,
- 4) aiheutetaan usealle ihmiselle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa, tai

5) levitetään huumausainetta alaikäisille tai muuten häikäilemättömällä tavalla

ja huumausainerikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteekijä on tuomittava törkeästä huumausainerikoksesta vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Huumausaineen käyttörikos

Joka laittomasti käyttää taikka omaa käyttöä varten pitää hallussaan tai yrittää hankkia vähäisen määrän huumausainetta, on tuomittava huumausaineen käyttörikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Huumausainerikoksen valmistelu

Joka tehdäkseen 1 §:n 1-4 kohdassa tarkoitetun rikoksen valmistaa, tuo maahan, hankkii tai vastaanottaa tällaisen rikoksen tekemiseen soveltuvan välineen, tarvikkeen tai aineen, on tuomittava huumausainerikoksen valmistelusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (30.5.2008/374)

Yritys on rangaistava. (19.10.2006/928)

Huumausainerikoksen edistäminen

Joka

1) huumausaineen laitonta valmistusta, viljelyä, maahantuontia tai maastavientiä varten valmistaa, kuljettaa, luovuttaa tai välittää välineitä, tarvikkeita tai aineita tietäen, että niitä käytettäisiin tähän tarkoitukseen, tai

2) varoja lainaamalla tai muuten rahoittamalla edistää huumausainerikosta tai sen valmistelua taikka 1 kohdassa tarkoitettua toimintaa tietäen, että rahoitus käytetään tähän tarkoitukseen,

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava osallisuutena huumausainerikokseen tai törkeään huumausainerikokseen, huumausainerikoksen edistämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun huumausainerikoksen edistämisen yritys on rangaistava. (19.10.2006/928)

Törkeä huumausainerikoksen edistäminen

Jos huumausainerikoksen edistämisessä rikoksenteekijä toimii huumausainerikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen rikollisryhmän jäsenenä ja

1) rikoksen kohteena oleva väline, tarvike tai aine on tarkoitettu erittäin vaarallisen huumausaineen tai suuren huumausainemäärän valmistukseen, viljelyyn, maahantuontiin tai maastavientiin taikka

2) huumausainerikoksen edistämällä tai edistettävällä rikoksella tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä

ja huumausainerikoksen edistäminen on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteekijä on tuomittava törkeästä huumausainerikoksen edistämisestä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Edellä 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla tehdyn törkeän huumausainerikoksen edistämisen yritys on rangaistava.

Ilkivalta

Joka

1) metelöimällä tai muulla sellaisella tavalla aiheuttaa häiriötä virantoimituksen yhteydessä muualla kuin yleisellä paikalla taikka yleisöltä suljetussa virastossa, toimistossa, liikkeessä tai tehtaassa tai muussa vastaavassa paikassa,

2) aiheuttaa häiriötä soittamalla puheluita virastoon, toimistoon, liikkeeseen taikka muuhun vastaavaan paikkaan taikka

3) käyttämällä joukkoliikenteen kulkuneuvon, hissien tai muun laitteen hätäjarrua tai hälytintä aiheuttaa ilkivaltaisesti väärän hälytyksen,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä rangaistusta, ilkivallasta sakkoon.

Vahingonteko

Lievä vahingonteko

Jos vahingonteko, huomioon ottaen vahingon vähäisyys tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekeijä on tuomittava lievästä vahingonteosta sakkoon.

Törkeä vahingonteko

Jos vahingonteolla aiheutetaan

a) erittäin suurta taloudellista vahinkoa,

b) rikoksen uhrille tämän olot huomioon ottaen erityisen tuntuvaa vahinkoa,

c) historiallisesti tai sivistyksellisesti erityisen arvokkaalle omaisuudelle huomattavaa vahinkoa taikka

ja vahingonteko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekeijä on tuomittava törkeästä vahingonteosta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Varkaus

Joka anastaa toisen hallusta irtainta omaisuutta, on tuomittava varkaudesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi.

Yritys on rangaistava.

Törkeä varkaus

Jos varkauudessa

- 1) anastamisen kohteena on erittäin arvokas omaisuus,
- 2) anastamisella aiheutetaan rikoksen uhrille tämän olot huomioon ottaen erityisen tuntuva vahinkoa,
- 3) rikoksentekijä käyttää hyväkseen rikoksen uhrin avutonta tai hädänalaista tilaa,
- 4) rikoksentekijä tai osallinen varustautuu teon toteuttamista varten ampuma-aseella, räjähdysaineella taikka muulla näiden kaltaisella vaarallisella välineellä tai
- 5) rikoksentekijä murtautuu asuttuun asuntoon

ja varkaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä varkaudesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Alkoholin hallussapito

Marraskuun 2009 alusta lähtien poliisilla on oikeus tarkastaa alle 18-vuotiaan mukana olevat tavarat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, jos on todennäköisiä syitä epäillä nuoren pitävän hallussaan alkoholia. Tarkastus ei saa loukata henkilökohtaista koskemattomuutta. Uusilla alkoholirikoksia koskevilla säännöksillä halutaan nykyistä tehokkaammin puuttua alaikäisten alkoholin hallussapitoon.

Jos poliisi löytää alle 18-vuotiaalta alkoholijuomia tai 18-20-vuotiaalta väkevää alkoholia, poliisi voi ottaa juomat pois ja hävittää ne. Alkoholin hallussapidosta ikärajoja rikkoen voidaan määrätä 20 euron rikesakko, kun tähän asti rangaistuksena on ollut päiväsakkoja. Samansuuruinen rikesakko voidaan määrätä nyt rikoslain mukaan aikuisellekin, jos tämä poliisin kielloista piittaamatta nauttii alkoholia julkisella paikalla. Jo nykyisinkin päihdyttävän aineen nauttimisesta julkisella paikalla taajamassa voidaan järjestyksellään määrätä 20 euron rikesakko.

Rangaistavaa on myös tarjota alle 18-vuotiaalle alkoholia siten, että hän juopuu siitä, jos tarjoamista voidaan alaikäisen ikä, kypsyysaste ja muut olosuhteet huomioon ottaen pitää moitittavana. Teko katsotaan alkoholirikkomukseksi, josta seuraa sakkoa. Vastaava käytännössä soveltamatta jäänyt säännös on nykyisin rikoslaissa. Jos teko vaarantaa lapsen terveyttä, siihen sovelletaan rikoslain pahoinpitelyä koskevia säännöksiä.

Jatkossa alkoholirikkomuksista säädetään alkoholilaissa ja alkoholirikoksista rikoslaissa. Alkoholirikokset porrastetaan teon törkeyden perusteella kolmeen portaaseen. Alkoholirikoksesta seuraa sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Törkeän alkoholirikoksen rangaistus on vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta. Lievän alkoholirikoksen seuraamus on sakkoa.

Piratismi

Taloustutkimuksen tekemässä ja toukokuussa 2010 julkaistussa Tekijänoikeusbarometri-tutkimuksessa, joka on tehty Luovan työn tekijöiden ja yrittäjien (LYHTY) toimeksiannosta, on

selvitetty, kuinka paljon suomalaisissa kotitalouksissa ladataan luvattomasti tiedostoja keskimäärin kuukausittain, kuinka luvattomat lataukset jakaantuvat tiedostotyypeittäin.

Laiton lataaminen näyttäisi keskittyvän nuorimpiin ikäryhmiin. Haastatelluista 15–24-vuotiaista 45 % ja 25–34-vuotiaista 29 % ilmoitti, että taloudessa ladataan laittomasti tiedostoja. Kuukaudessa keskimäärin yli 20 tiedostoa ladattiin noin 75 000 kotitaloudessa.

Tutkimustulosten pohjalta voidaan laskea, että kuukaudessa saatetaan laittomasti ladata jopa 7,2 miljoonaa musiikkitiedostoa, 3,9 miljoonaa elokuvaa, 672 000 peliä ja 896 000 tietokoneohjelmaa.

Laiton uhkaus

Joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, laittomasta uhkauksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Päihtyneenä ajaminen

Joka kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa tai raitiovaunua nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus ajon aikana tai sen jälkeen on vähintään 0,5 promillea tai että hänellä tällöin on vähintään 0,22 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa, on tuomittava rattijuopumuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Rattijuopumuksesta tuomitaan myös se, joka kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa tai raitiovaunua käytettyään huumausainetta niin, että hänen veressään on ajon aikana tai sen jälkeen käytetyn huumausaineen vaikuttavaa ainetta tai sen aineenvaihduntatuotetta. Tämän momentin säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, jos mainittu aine tai aineenvaihduntatuote on peräisin lääkevalmisteesta, jota kuljettajalla on ollut oikeus käyttää.

Rattijuopumuksesta tuomitaan niin ikään se, joka kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa tai raitiovaunua käytettyään muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia taikka tällaista ainetta ja alkoholia niin, että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut.

Törkeä rattijuopumus

Jos rattijuopumuksessa

- 1) rikoksenteikijän veren alkoholipitoisuus on vähintään 1,2 promillea tai hänellä on vähintään 0,53 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa, tai
- 2) rikoksenteikijän kyky tehtävän vaatimiin suorituksiin on tuntuvasti huonontunut taikka
- 3) rikoksenteikijä on käyttänyt muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia tai tällaista ainetta ja alkoholia niin, että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on tuntuvasti huonontunut,

ja olosuhteet ovat sellaiset, että rikos on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen turvallisuudelle, rikosentekijä on tuomittava törkeästä rattijuopumuksesta vähintään 60 päiväsakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Maksuvälinepetos

Joka, hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä,

- 1) käyttää maksuvälinettä ilman sen laillisen haltijan lupaa, lupaan perustuvan oikeutensa ylittäen tai muuten ilman laillista oikeutta tai
- 2) luovuttaa maksuvälineen tai maksuvälinelomakkeen toiselle saattaakseen sen ilman laillista oikeutta käytettäväksi,

on tuomittava maksuvälinepetoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Maksuvälinepetoksesta tuomitaan myös se, joka tilin katteen tai sovitun enimmäisluottorajan ylittäen väärinkäyttää 1 momentissa tarkoitettua maksuvälinettä ja siten aiheuttaa toiselle taloudellista vahinkoa, jollei hänellä maksuvälinettä käyttäessään ollut aikomus viipymättä korvata vahinko.

Törkeä maksuvälinepetos

Jos maksuvälinepetoksessa

- 1) aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuva vahinkoa tai
- 2) rikosentekijä on rikoksen tekemistä varten tehnyt tai teettänyt maksuvälinelomakkeita, joista rikoksessa käytetty maksuväline on valmistettu, taikka rikos muuten tehdään erityisen suunnitelmallisesti

ja maksuvälinepetos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä maksuvälinepetoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Lievä maksuvälinepetos

Jos maksuvälinepetos, huomioon ottaen tavoitellun hyödyn tai aiheutetun vahingon määrä taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikosentekijä on tuomittava lievästä maksuvälinepetoksesta sakkoon.

Pahoinpitely

Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Törkeä pahoinpitely

Jos pahoinpitelyssä

- 1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila,
- 2) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai
- 3) käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava törkeästä pahoinpitelystä vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Lievä pahoinpitely

Jos pahoinpitely, huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden loukkauksen tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteijä on tuomittava lievästä pahoinpitelystä sakkoon.

Päihteiden myyminen alaikäiselle

Hallussapito ja kuljetus

Alkoholijuomaa ei saa pitää hallussa tai kuljettaa, jos se ei ole laillisesti valmistettua tai maahantuotua. Alkoholijuomaa ei myöskään saa pitää hallussa tai kuljettaa myyntitarkoituksessa, jos myyntiin ei ole tämän lain nojalla oikeutta tai myönnettyä lupaa.

Alkoholijuomaa ei saa pitää hallussaan eikä kuljettaa henkilö, joka ei ole täyttänyt kahtakymmentä vuotta. Kahdeksantoista vuotta täyttänyt henkilö saa kuitenkin pitää hallussaan ja kuljettaa mietoa alkoholijuomaa.

Seksuaalinen väkivalta

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Joka koskettelemalla tai muulla tavoin tekee kuuttatoista vuotta nuoremmalle lapselle seksuaalisen teon, joka on omiaan vahingoittamaan tämän kehitystä, tai saa tämän ryhtymään sellaiseen tekoon, on tuomittava lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka on sukupuoliyhteydessä kuuttatoista vuotta nuoremmalla lapsen kanssa, jos rikos ei 7 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla ole kokonaisuutena arvostellen törkeä. Lisäksi lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan se, joka menettelee 1 momentissa tai edellä tässä momentissa tarkoitetulla tavalla kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneen lapsen kanssa, jos tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden sekä asuu lapsen kanssa samassa taloudessa.

Yritys on rangaistava.

Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Jos

1) tekijä on sukupuoliyhteydessä kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen tai 6 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneen lapsen kanssa taikka

2) lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä

a) kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa,

b) rikos tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla tai

c) rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa lapselle hänen tekijää kohtaan tuntemansa erityisen luottamuksen tai muuten tekijästä erityisen riippuvaisen asemansa vuoksi,

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta

Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon, on tuomittava seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin

Joka ehdottaa tapaamista tai muuta kanssakäymistä lapsen kanssa siten, että ehdotuksen sisällöstä tai olosuhteista muuten ilmenee tekijän tarkoituksena olevan 17 luvun 18 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla valmistaa kuvia tai kuvataallenteita, joissa sukupuolisiveellisyttä loukkaavasti esitetään lasta, taikka kohdistaa lapseen tämän luvun 6 tai 7 §:ssä tarkoitettu rikos, on tuomittava lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin tuomitaan myös se, joka houkuttelee kahdeksatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon 8 a §:ssä tarkoitettulla tavalla taikka esiintymään sukupuolisiveellisyttä loukkaavassa järjestetyssä esityksessä.

Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen

Joka seuraa järjestettyä esitystä, jossa kahdeksatoista vuotta nuorempi henkilö esiintyy sukupuolisiveellisyttä loukkaavalla tavalla, on tuomittava sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

Henkinen väkivalta

Rikoslain mukaan pahoinpitelyä on ruumiillinen väkivalta, rikoslaki 21 luku 5 § (Finlex). Pahoinpitely voi tapahtua myös tekemättä toiselle ruumiillista väkivaltaa, jolloin edellytetään, että teosta on aiheutunut terveyden vahingoittuminen, kivun aiheutuminen tai toisen saattaminen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Rangaistuksena on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Liikenneturvallisuuden vaarantaminen

Joka tienkäyttäjänä tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tieliikennelakia tai ajoneuvolakia taikka niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tavalla, joka on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen turvallisuudelle, on tuomittava liikenneturvallisuuden vaarantamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Lähteet:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L28>

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030613>

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110540>

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19941143>

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi->

[fi-lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/vakivallanmuodot/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/vakivallanmuodot/)

<http://www.finlex.fi/fi/uutiset/?id=162>

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopaketit/amis/ehkaiseva_paihdeyto/lainsaadanto

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070540>

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1990/19900769>

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100235>